Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 18 октябрь, 1977 шу. ● № 125 (5792). ● Мах 2 кеп.

КПСС Центральни Комитете,

СССР Лакхехьарча Совета Президиуме,

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиуме

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам тIайиццаб Сийлахь-йоккхачу Октябрьски социалистически революце 60-шу дизар белгалдаккхара 1977 шера 2 ноябре г. Москве съездий Кремлевски Двореце Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетен, Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Советен, Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Советен цхьана торжественни заседани а дьнна.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ 60 ШУ ДИЗАРГА ДАЬ

КПСС ЦК ТIАХЬЕХАМАШ

1. Даькъала хилда Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце сийлахьа 60 шу!

2. Даькъала хийла Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци — XX-ча бIаьшерен керттера событи, адамле капитализмагара социализмагахьа ласташ дерригдунен-исторически гола тоха йолаялар!

3. Даькъала хийла марксизм-ленинизм — Сийлахь-боккхача Октябра коталоний байракх, империализмана духьаларча, социализман коммунизман коталонна тIехьарча къовсамера дерригача мехкий къахьегамхой низ бола идейни герз!

4. Даькъала хийла Советски Союза ленински Коммунистически парти — Октябрьски революци дIайолаяьри коталонца чакхъяьккхари тохкамах чакхъяьнна коммунизмана тIехьарча къовсамера болхлой класса, дерригача советски халкъа авангард!

5. БIаьш шерашка яхийла Владимир Ильич Ленина — Октябрьски революце баьчча, Коммунистически партии дунен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхен хьаяьчуни кулгалдаьчуни цIии гIулакхи!

6. Халкъа дегашка даим дахалда Октябра ленински гвардена, сийлахьча большевикашта-ленинцашта, социализма коталонна тIехьарча берригача къовсамхошта карагIдаьнна шийна нийсса кхы цхьаькха доаца денале гIулакх!

7. Сийлен хоастами хилба турпалча советски халкъа — коммунизм хьалъеш доаллачоа, дерригача дунен тIарча машара тIехьарча деналеча къовсамхочоа!

8. Даькъала хийла Советий Мехка турпал болхлой класс — коммунизм хьалъеча хьалхалатта низ!

9. Даькъала хилба сий дола колхозни ахархой — коммунизм хьинаре хьалъеш боахкараш!

10. Даькъала хийла советски халкъа интеллигенци — коммунизм хьинаре хьалъеш йоаллар!

11. Даькъала хийла йохаргйоаца болхлой класса, колхозни ахархой, халкъа интеллигенце цхьоагIо! ЧIоагIлойла советски общества социально-политически идейнии цхьоагIо!

12. Даькъала хийла Коммунистически партеи советски халкъеи йохаргйоаца цхьоагIо — социалистически демократи дIахо тоаергйола низ духбувла хьаст, коммунизм бокъонца котъяргхилара бола тешам!

13. Даькъала хилда СССР халкъий вежарашха дола доттагIали лорзагIа яргйоаца цхьоагIон — Октябра, КПСС ленински къамий политикана карагIдаьнна сийлахь-доккха хIама!

14. Даькъала хийла Советски Конституци — дунен тIа эггара хьалхарча дерригача халкъа юкъарча социалистчиески паччахьалкхен Керттера Закон!

15. Советски Союза гражданаш! ЛорзагIа ца йоаккхаш кхоачашъе СССР Конституци — вай вахара Керттера Закон!

16. Даькъала хийла СССР политически лард йола халкъа депутатий Советаш! ШерагIа хилда паччахьалкхенна доал деча юкъе болхлоша, ахархоша, интеллигенце лоаца дакъа!

17. Даькъала хийла Iаьдал бокъонца халкъа хулгеи социальни нийсхон Iалашъеш йола социалистически демократи!

18. Советски Союза къахьегамхой! Къовсам лоаттабе КПСС XXV съезда исторически решенеш, иттлагIча пятилетка сийлахь-йоккха программа кхоачашъяр духьа!

Коммунизм хьалъеча керда толамаш дахара дIахьалхашкахьа долле!

19. Коммунисташ! КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра духьа дерригача халкъо лоаттабеча къовсаме хьалха хила, нах хьинаре вIаштIехьбоахараши царна кхетам лураши хила!

20. Советски профсоюзаш! ШерагIа йоаржае производства эффективности балха дикали лакхъяра тIехьара социалистически яхь!

Даькъала хийла советски профсоюзаш — доал дара школа, боахам лелабара школа, коммунизма школа!

21. Кагий нахи мехкарийи! Коммунистически дог тийша хургдола уйла тIагIертте чуйоссае шоашта! Ленински IаьдалагIа, коммунистически IаьдалагIа даха, болх бе, къовсам лоаттабе Iомале!

22. Даькъала хийла Ленински комсомол — Коммунистически парте тешаме гIончеи денале резерви, коммунизм хьалъеш боахкача къонабарий хьалхалатта отряд!

23. Даькъала хилба советски кхалнах — чIоагIагIа бола патриоткаш, къахьегамеи общественнии вахаре хьинаре дакъа лоацараш! Сийлен хоастами хилба ший дега йIовхал бераш хьалкхедара — коммунизм хьалъергъяраш хьалбара дIателача кхалсага-нанна!

24. Даькъала хилда Октябра карагIдаьннараш, советски халкъа маьрша къахьегам лорабеш латта майра СССР Герзашцара Низаш!

25. Советски Союза къахьегамхой! Къовсам лоаттабе юбилейни 1977 шера план толаме кхоачашъяр духьа! ТIагIертте вIаштIехьдаккха хьажа къахьегама овсарле, производства эффективность, балха дикал лакхъелга!

26. Хоастам хилба иттлагIча пятилетка планаш ханал хьалха кхоачашъяр духьа лелаеча социалистически яхье доккхий толамаш даьхача производстве хьалхалаттарашта!

27. Промышленноста болхлой! Къовсам лоаттабе вай Даьхен индустриальни низ дIахо дегIабоалабари чIоагIбари духьа!

Никъ шерагIа ле кердача техниканеи, прогрессивни технологенеи!

28. Промышленноста болхлой! ТIагIертте къовсам лоаттабе халкъа эша тIехдика товараш дукхагIа хьадар духьа! Цар ассортимент кердаяха, дизза гIа кхоачашде советски наха эшараш!

29. ГIишлошъяра болхлой! Сиха, дика, кхоам беш, хIанзарча технически ларда тIа хьалде гIирсаш! Шоай ханнахьа эксплуатаце дIатела керда объекташ!

30. Транспортен бувзамеи болхлой! ДегIа а кхувла, эргайоахаш тоа а е транспортен бувзамеи средстваш! Ма-могга тоаде халкъа боахама ду гIулакхаш, диззагIа кхоачашде советски наха эшараш!

31. Советски Союза къахьегамхой! Хийнце чакхъяха КПСС аграрни политика!

Сихъе юрта боахама механизации химизации, лаьтташта мелиораци яра темпаш! ТIагIертте дегIакхувла боахамий юкъарча кооперацеи агропромышленни интеграцеи ларда тIа производствана еш йола специализации концентрации!

32. Юрта боахама болхлой! Лакхъе юртбоахама производства эффективность! Пайда дикагIа эца лаьттах, техниках, удобренеех, ерригача материальальни ресурсех!

ДукхагIа яха, паччахьалкхенга йохка лаьттанцареи хьайбашкареи йоаха продукташ! Къовсам лоаттабе доаханга Iа дика даккхийтар духьа, чIоагIа лард йолла хьатIадоагIача шера лакха хьувкъам кхебара!

33. Советски Союза гражданаш! Хьурмат деш пайда эца вай Даьхен Iалама рузкъах, къовсам лоаттабе из ца дойтари дебадари духьа.

34. Торговлеи общественни кхачани, быта служба а жилищно-коммунальни боахама а болхлой! ШерагIа юкъекхахьа балха прогрессивни формаши методаши! Къовсам лоаттабе советски наха деча гIулакхий культура лакха хилийтар духьа!

35. Паччахьалкхен учреждеией болхлой! Эргайоахаш тоае аппарата балха стили методаши, лорзагIа ца йоаккхаш кхоачашъе паччахьалкхен дисциплина, бехктокхами инициативеи дукхагIа йолаш хила, къахьегамхошта эшарашкеи хьаштаашдарашкеи чIоаггIа ладувгIаш хила!

36. Советски Союза къахьегамхой! Ма-могга чIоагIъе социалистически къахьегама дисциплина! Производство дикагIа вIаштIехьъяха! Бедал, доагор, электроэнерги, металл, кхыйола материалаш кхоергйола гIулакх де!

37. Советски Союза къахьегамхой! Тешшаме лора а е, еба а е социалистически доалахье — халкъо цхьана хьийгача къих даьнна беркат, еррига общество дегIаахара лард!

38. Халкъа боахама болхлой! ТIагIертте лакхъе профессиональни говзал, экономически знанеш, боахам лелабареи доал дареи хIанзара методаш караерзае!

Производствана шерагIа юкъекхахьа Iилман ларда тIа вIаштIехьбаьккха къахьегам, хьалхалатта опыт, Iилмеи техниканеи кердда карагIдаьннараш!

39. Инженераши техникаши! Рационализатораш а изобретателаш а! Хьинаре къовсам лоаттабе Iилма-технически прогресс сихъяр духьа!

40. Советски Iилмахой! Iилман тохкамий эффективность лакхъе, чIоагIбе производствацара Iилман бувзам!

Хоастам хилба коммунизм хьалъяра юкъе дизза дакъа лоацача советски Iилмахошта!

41. Литератураи искусстваи деятелаш, культура болхлой! Лаккха аййий хьо советски искусства партелеи халкъалеи байракх! Шоай таланти говзали дIатела халкъа гIулакх дара, коммунизма гIулакха, хьакхолла вай сийлахь-йоккхача Даьхен хила хьакъ йола произведенеш!

42. Халкъа образоване болхлой! Коммунизма идеалий, дешарцеи къахьегамцеи сакхетаме гIулакхаш леладергдолча уйланца кхетам ле хьатIакхувча ноахала! Эргадоахаш тоаде халкъа боахама кадраш кийчъяра гIулакх!

43. УнахцIено лораяреи физически культураи болхлой! Бахача наха деш дола медицински гIулакхаш тоаде, советски наьха хIара деннарча вахара дукхагIа юкъекхахьа физически культура!

44. Революце, тIема, къахьегама ветеранаш! Кагирхой хьехамчаш! Хьинаре дакъа лаца советски халкъа революционни, тIема, къахьегама традицешца къоначa ноахала кхетам луча!

45. Пионераши школьникаши! Дег тIара дукха еза Советски Даьхе, тIагIертте Iомае знанеши къахьегама говзали! Ленина гIулакха тIехьара, коммунизмана тIехьара хьинаре къовсамхой хила кийчле!

46. Вежарий моаршал да коммунистически болхлойи партешка — империализмана духьаларча, машара, демократена, къамий кортамукъаленна, социализмана тIехьарча деналеча къовсамхошка!

Марксизма - ленинизма, пролетарски интернационализма меллургйоацача ларда тIа чIоагIлойла дерригача дунен тIарча коммунистий цхьоагIои цар кхотабалари!

47. Даькъала хийла пролетарски интернационализм — тохкамах чакхдаьннеи низ болеи дунен халкъашта юкъерча болхлой класса герз!

48. Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

49. Европа коммунисташ! Къовсам лоаттабе коммунистически болхлойи партей Берлински конференце хьаоттадаь лерхIараш кхоачашдар духьа!

50. Вежарий моаршал да социалистически мехкий халкъашка! ДегIа а ухийла, чIоагI а лойла дунен социализма система — антиимпериалистически къовсама хоадамболлаш бола низ, машара, демократе, социальни прогресса чIоагIале!

51. Даькъала хийла социалистически содружества мехкий халкъий цхьоагIои цар кхотадалари!

Марксизма - ленинизма, пролетарски интернационализма тохкамех чакхйийннача принципий ларда тIа чIоагIлойла социалистически мехкий коммунистически партей йохаргйоаца денале цхьоагIо!

52. Вежарий моаршал да турпалча вьетнамски халкъага! ЧIоагI а лойла, тоа а лойла Вьетнама Социалистически Республика — Къулба-Малхбоален Азера машареи социализмаи низий лоархIаме форпост!

53. Вежарий моаршал да къонахчал долча лаосски халкъага! ЧIоагI а лойла, тоа а лойла социалистически общество хьалъяра наькъа тIа этта Лаосски Халкъа-Демократически Республика!

54. Вежарий моаршал да капиталистически мехкий болхлой классага — эксплуатацена, монополеш чутоттаялара духьаларча, берригача къахьегамхой бокъонашта тIехьарча, машара, демократена, социализмана тIехьарча деналеча къовсамхочунга!

55. ДIайха моаршал да колониальни гIабаш тIера кхайсача, кортамукъале чIоагIъяр духьа, дегIаахара прогрессивни никъ бахьан долаш, дунен халкъашта юкъера экономически отношенеш нийсхон, демократически ларда тIа эргаяхар духьа къовсам лоаттабеча халкъашка!

56. Вежарий моаршал да колониальни Iазапах мукъадаьннача а къамий кортамукъале чIоагIъяраи социальни прогрессаи тIехьа къонахчал долаш къовсам лоаттабеча а халкъашка!

57. ДIайха моаршал да империализманеи расизманеи духьала, колониализмах, юхе мел дисараша духьала, паргIатои къамий кортамукъалеи бахьан долаш къовсам лоаттабеча Африка халкъашка!

Дунен халкъаш! ЧIоагIагIа хьаллаца расистски режимаш цIенъяь дIаяхар духьа Зимбабве, Намибе, Къулбехьен Африка халкъаша лоаттабу къовсам!

58. ДIайха моаршал да империалистически монополей Iазапа духьала, реакценеи фашизманеи духьала, паргIаттеи кхычарех тийша хIама доацаши дегIаахар духьа, машар, демократи, общественни прогресс бахьан долаш денале къовсам лоаттабеча Латински Америка халкъашка!

59. ЧIоагIлойла вай ханарча керттерча кхаь революционни низа — дунен социализма, дунен халкъашта юкъерча пролетариата, къамий-кортамукъален болама — йохаргйоаца низ бола цхьоагIо!

60. Вежарий моаршал да набахтенашкеи фашистски къоргашкеи Iазап озаш боахкача, халкъий паргIатонна, демократена, социализмана тIехьарча къонахчал долча къовсамхошка!

Дерригача мехкий коммунисташи къахьегамхойи! ХьинарегIа юкъе гIо террори репрессеши соцаяр духьа лоаттабеча къовсама!

Кортамукъале яккха империализмаи реакцеи тутмакхашта!

61. Вежарий моаршал да фашистски реакцена духьала къонахчал долаш къовсам лоаттабеча Чиле болхлой классага, берригача къахьегамхошкеи демократашкеи!

Дунен халкъаш! Чиле патриоташцара солидарность чIоагIъе!

Кортамукъале яккха фашистски хунта берригача тутмакхашта!

62. Дунен халкъаш! Алсамдаха израильски агрессех хьахиннараш цIендаь дIадахар духьа, Гаргарча Малхбоаленерча ерригача паччахьалкхенаштеи халкъаштеи нийсхои машари оттабар духьа, Iарбий мехкий чурча гIулакхашта империалисташ юкъегIертара духьала лоаттабеча къовсамера низаш!

ЧIоагI а лулда, дегIа а ухалда Советски Союзеи Iарбий мехкийн халкъашта юкъера доттагIали цхьана леладу гIулакхаши!

63. Европейски мехкий халкъаш! ТIагIертте вIаштIехьдаккха хьажа ерригача Европа юкъарча совещане ТIеххьара акт йизза кхоачашъелга, Европах машара, кхерамзлеи, цхьана гIулакхаш леладара, социальни прогресса континент елга!

64. ДIайха моаршал да ший кортамукъале къонахчалца империалистически кхерамах лораеш латтача Кипра халкъага!

Дунен халкъаш! ДIадеха кхыча мехкий беррига бIу Кипра территоре тIара дIабоаккхилга, цун суверенитети территориальни бIарччали лоархIилга!

65. ДIайха моаршал да шоашта карагIдаьнна демократически хIамаш карара ца далийтари чIоагIдари духьа, шоай мохк паргIаттеи кхычарех тийша хIама доацаши дегIаахийтар духьа шоай са ца кходеш къовсам лоаттабеча Португале болхлой классага, коммунисташка, берригача къахьегамхошка!

66. ДIайха моаршал да шоай мехка демократически эргалонаш яр духьа, паргIаттеи кхычарех тийша хIама доацаши из дегIаахийтар духьа къовсам лоаттабеча Испане болхлой классага, коммунисташка, дерригача прогрессивни низашка!

67. Азиатски мехкий халкъаш! Къовсам лоаттабе континента паччахьалкхенаша цхьана къахьегара ларда тIа Азе машар чIоагIбар, цхьана гIулакхаш леладар, лоалахошца дика юкъмоттиг хилийтар духьа!

68. Дунен халкъаш! Къовсам лоаттабе дунен халкъашта юкъера кхохкам кIоаргагIа кIаьдбар духьа, ерригача континенташка а из кIаьдбергбола гIулакх дар духьа! Хьагучадаха агрессе, реваншизма, реакце — халкъий машареи кхерамзлени моастагIий — тийша балхаш!

69. Дунен халкъаш! Дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка низ юкъебоаккхаргбоаца, хIаьта ядерни герз кхы цIаккха хургдоацаш дехкаргдола гIулакх де! ЧIоагIбе Iоадеш латта герзаш соцадар духьа, массане а цIендаь а герзаш дIадахар духьа лоаттабу къовсам!

70. Дунен халкъаш! ЦIенхаштта духьала довла нейтронни бомба хьаяра! Дийхка хила деза дуккха адам хIалакдеш долча герза керда тайпаш дагалувцилгеи хьаделгеи!

71. Даькъала хийла Советски Союза ленински арахьара политика — халкъий машареи доттагIалеи, империализмана, реакцена, тIема духьала къовсам лоаттабу дерригa низаш кхотадара политика!

Йизза кхоачаш хийла КПСС XXV съездо кийчъяь машари дунен халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаши бахьан долаш, халкъий паргIатои кортамукъалеи бахьан долаш дIахо къовсам лоаттабара программа!

72. Даькъала хийла вай сийлахь-йоккха Даьхе — Советски Социалистически Республикай Союз!

73. Марксизма - ленинизма байракха кIал, Коммунистически парте кулгалца — коммунизм хьалъеча керда коталонаш а йоахаш дIахьалхашкахьа долле!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет.

КЕРДА КОТАЛОНАШ ЯХАРА НИЗ ТЕЛ

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА VII ПЛЕНУМ

Хьалха хоам баь ма-хиллара, «КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленума, СССР Лакхехьарча Совета аргIан йоацача ворхIлагIча сессе итогехи КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, Конституционни Комиссе Председатела нов. Л. И. Брежнева яьча докладага хьежжа дола областной партийни организаце декхараши» дувцаш доклад йир КПСС обкома хьалхарча секретара **А. В. Власова.** Цо аьлар: 7 октябре хилар Советски мехкеи дерригача адамлени вахарера Iалаьмате йоккха событи. Цу дийнахьа, дерригача халкъо йийцачул тIехьагIа, нийсазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета аргIана йоацача 7-ча сессе тIайийцар СССР-а керда Конституци — дунен тIа эггара хьалхарча дегIаенача социализма паччахьалкхен Керттера Закон, коммунизм хьалъеча заман бокъонца йола манифест. «ДIагIоргда шераш, итт шераш, — аьлар Л. И. Брежнева, — бакъда ер октябрьски ди халкъа дагадоагIаш хургда халкъо Iаьдал леладара ленински принципаш бокъонца котъялара дола къаьгга дола тешал хиларца».

СССР керда Конституци берригаш а раьза болаш чIоагI а яь, СССР Лакхехьарча Совета сессе тIайийцар СССР керда Конституци тIайийца ди дерригача халкъа цIей да аьнна дIакхайкадара дола Закон, хIаьта иштта СССР Конституци юкъейоалаяра порядкагIа дола Закон а.

Сесси хилалехьа хьалха хилар КПСС Центральни Комитета Пленум. «Советски Социалистически Республикай Союза Конституце (Керттерча Закона) проектахи дерригача халкъо из ювцара итогехи» КПСС ЦК Генеральни секретара, Конституционни Комиссе Председатела нов. Л. И. Брежнева яьча доклада ла а дийгIа, КПСС ЦК Пленумо бIарчча а йизза а къоабалйир из доклад, керттерча даькъе къоабалйир тIатохараш, нийслераш, тоадераш дерригача халкъо ювцача хана юкъейихьа йолча Конституце проект, проект ювца дIачуйлар СССР Лакхехьарча Совета сессега.

ЦК Пленумо тIадилларца «Советски Социалистически Республикай Союза Конституце (Керттерча Закона) проектахи дерригача халкъо из ювцара итогехи» СССР Лакхехьарча Совета сессе доклад йир нов. Л. И. Брежнева.

СССР Лакхехьарча Совета сессе нов. Л. И. Брежнева яьча доклада тIа эггара хьалха хьагойтад кхийнача социализма, цун экономически политически системай, цун социальни структураи духовни дегIаяреи, цун арахьарча политика бIарчча сурт. Хьагойтад социалистически демократена карагIдаьнна Iалаьмате доккха хIамаш, гражданий шерра бокъонаши паргIатонаши, хIаьта иштта цар декхараш. Советски Союза - къаман - паччахьалкхен устройство, Iаьдала органий управленеи система, вай паччахьалкхенала кхыйола лоархIаме принципаш.

(Йистедоалар 2-ча оагIо тIа).

КЕРДА КОТАЛОНАШ ЯХАРА НИЗ ТЕЛ

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА VII ПЛЕНУМ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагІо тІа).

СССР Керда Конституци, СССР Лакхехьарча Совета сессе нов. Л. И. Брежнева яь доклад — белгталара политически идейно-теоретически документаш.

СССР Лакхехьарча Совета ворхІлагІча сессе берригаш раьза а болаш СССР керда Конституци тІаэцарах хилар партийни, советски, паччахьалкхени общественни организацей берригача балха йоагІаш йола итог. ХІанз лелаш йола вай мехка Конституци — из да халкъа лоІамо, хьакъало, хьинаро хьадаь документ.

Бинъ бутт гаргга йолча хана советски наха СССР Конституце проекта хьакъехьа предложенеш тІийлар, замечанеш йир, тІатохараш дир, из йийцар. Из яь Керттера Закон хьадеча халкъо кхоламе хьинар гойта ха. Мехка вахара бинъ бутт хилар халкъ деррига ІаьдІала да хилара триумф. Халкъа лоІамо, хьакъало нийсйир цІи хезача Іилмахоша, политически паччахьалкхени деятелаша а кийчдаь хиннача документа проект. Веррига а цу творчески проекта юкъе эзавар бІаь шовзткъа миллионал совгІа саг, вешта аьлча, мехка бахача кхийнача наьха пхе даькъах диъ даькъал дукхагІа. Селла шера халкъа хьинаро даьржа ха вай мехка йоаззаш яц.

Проект йийцай профсоюзий, комсомола, кооперативни объединеней, творчески организацей пленумашкен, активашкен, собранешкен. Из ювцача дакъа лаьцар ерригача вай парте. Йинъ бІаьн шовзткъен итт эзарнел тІех хьайийлла партийни собранеш хилар, цига къамаьлаш дир кхо миллион совгІча саго. Проект йийцай ерригача Советаша, вай деррига халкъа викалаш болча ши миллион совгІача депутаташа.

Из ювцача дакъа лаьцар тайп-тайпара профессеш, ханаш йолча, тайп-тайпарча къамехи народностехи болча наха, коммунисташеи парте боацараша. ХІаьта цар массане а дикача дас санна, нийса анализ йир хургдолча Керттерча Закона, текст тоаяра предложенеш кхийлар, хІаьта цунца цхьана вай общества вахара тайп-тайпарча оагІошта доагІа хетараш а дийцар.

Еррига а хьакхаьчаяр проекта формулировкаш яшхара, тоаяра, тІатохараш дара тІаерзаяь цхьайола статьяш тоаярах йола йинъ бІаьн шовзткъен итт эзар гаргга предложени. Уж предложенеш теркал а еш Конституце текста юкъе дихьад доагІаш дола тоадераш. Хувцамаш хиннад 173 статьяех 110 статьяна, юкъейихьай керда цхьа статья.

Нохч - ГІалгІайчен къахьегамхоша, беррига бахача наха мехка кердача Конституце проект ювцача хана иштта хьагойтар доккха хьинар.

Проект ювца йолаелча денз республике хилар 580 эзар саго, вешта аьлча республике бахача берригача кхийнача наха дакъа а лоацаш 10 эзар гаргга собрани.

Цу хана чухь партийни, советски общественни организацешка кхаьчар ши эзар гаргга тоадераши замечанеши тІайола 61 эзарнел совгІа предложени. Из да вай нах доккха политически общественни хьинар долаш, документ чІоагІа хьашт долаш хилара дола къаьгга тешал. Вай хилар дегІаснача социализма Керттера Закон хьадеча дукхача наха дакъа лоацаш хинна кхы юха хургйий-хьогІ, кхы гургйий-хьогІ аьнна хеталуча процесса тешал. Из яр Конституционни Комиссе дуккхача шерашка баьча балха итог мехка берригача гражданий конституционни кхолламах дІакхийтта йола процесс.

«Дерригача халкъо ювцара керттера политически итог сенах латт аьлча, — белгалдир новкъоста Л. И. Брежнева, — из латт советски наха: тхо хьежаш хинна Керттера Закон из да аларах. Цо нийса хьахьокх тхона карагІдьиннараш, тхона дагалаьттараши детондалои, нийса оттаяьй тха бокъонаши декхараши. КарагІдьиннар дІачІоагІ а деш, цо хьаелл коммунизм хьалъелга дІахо доаржадара перспектива а.

Цу тайппара дерригача халкъо ювцаро торо елар Конституце проект хоалуш тоае. «Вай, белгалдир нов. Л. И. Брежнева, — тешшаме а доккхал деш а ала йиш йолаш да: алхха деррига советски халкъ шийн паччахьалкхен Керттера Закон хьакхеллар да аьнна». Проект ювцаро хьахьекхай социализма Іалальмате йоккха котало — ше паччахьалкхенах хьа ца къоаставеш вола, паччахьалкхен, халкъа юкъара хьашташ шийн дулхах - цІийх доалла гІулакх лоархІаш вола керда саг.

Бакъда, вайна массанена а хов, хІаьта из дийцар сессе къамаьлаш мел даьраша а, керда Конституци хьаяра дегаш ураоттадаьр а вІашагІделлар а КПСС ЦК Генеральни секретарь, Конституционни Комиссе Председатель нов. Л. И. Брежнев волга. Кердача Конституце проект кийчъеча белгтала роль лелайир Леонид Ильича. Цун идеяшеи цо могадаьрашеи, шийн боккхалгеи лоархІамгеи диллача Іалальмате боккхача балхо, СССР Конституце статьяшка дІачІоагІъяь йолча Іалальмате боккха лоархІам болча выводаша торо ду нов. Л. И. Брежнев Советски паччахьалкхен Керттера Закон хьадаьр ва ала.

СССР Лакхехьарча Совета сессе тІаэцанза яргІйоацаш лаьрхІар социалистически демократе дІахо дегІейоалаяра тІаерзаяь къахьегамхоша тийина дукхха предложенеш. ЛоархІаме хилар Конституце текстана юкъе харжархой наказех йола керда статья юкъеяхьар. Харжархой наказашта конституционни низ баларо тешал ду дуккхача хІамах. Наказаша хьагойт бахача наха дІадеха тайп-тайпара гІулакхаш, къахьегамхой тайп-тайпарча группай а бІаьччача общества а хавдда дола хьашташ. Цудухьа наказаш кхоачашдар — Советий а цар депутатий а балха лоархІаме дакъа да. Цунца хьагу социалистически демократе цхьа оагІув. ХІаьта наказаш кхоачашдара йоагІаш йола уйла депутаташ яь ца Іеш, предприятей, колхозий, гІишлоний, учрежденей кулгалхоша а е са.

Нов. Л. И. Брежнева доклада тІа ма-аллара, городашкарчеи юртаьчарчеи миллионаши миллионаши болча къахьегача наха дешаца а гІулакхаца а хьаллаьцар керда Керттера Закон. Проекта хІара мугІ шоай практически балхаца, шоай къахьегача коллективай гІулакхаца нийсбора цар. Цар шоашта тІавилора доккхагІа дола социалистически декхареш, планашта юкъе хувцамаш дора, производства эффективности балха дикали айяра керда торонаш лехар, шоай керда Конституци доккхий къахьегама денад гойташ тІанийцар.

Республике кхы а шерагІа яьржай Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара даха ма-доагтІара накъадахара. 1977 шера, иттлагІча пятилетка планаш ханал хьалха кхоачашъяра тІехьара социалистически ях.

Промышленносте къахьегараша рапорт деннад продукци маьхала яккхарен изделей лоархІамегІа дола тайпаш хьадарен нийс бетта план ханал хьалха кхоачашъярах. ДІадахача шера цу хапаца нийсдича промышленни производства объем пхи процента дукхагІа хиннай. Къахьегама овсарле 2,1 процента лакхъеннай. Планал совгІа маьхала яьккхай 17 миллион сомал дукхагІа мах бола продукци, из да шера тІаийца хинна декхараш республико ханал хьалха кхоачашдаьлга. Ханал кхо бутт хьалха пятилетка шин шера планаш кхоачашъяьй 25 предприятеи организацеи, 18 цехо, 180 бригадо, 19 участко, 11 эзарнел совгІа болча производстве хьалхалаттараша.

Балха тІа дика толамаш даьхад «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез» объединеней коллективаша. Укх шера нийс бетта мехкдаьттахоша заданел совгІа 116 эзар тонн мехкдаьттеи 20 млн. кубически метр гази яьккхай. Мехкдаьтта чакхдоахараша планал совгІа маьхала яьккхай 1,6 миллион сома маьха продукци.

Юбилейни яхье хьалха латташ я «Красный молот», «Электроинструмент», «Пищемаш», «Электроприбор», «Союзавтоматстром», кхийола заводаш. Къахьегама вахте а этта «Юбилейни вахта толаме чакхъяккха» яхача девизагІа болх бе аьнна москвичаша дІадоладаьр хьал а лаьца, цу предприятей коллективаша СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоаца ворхІлагІа сессе хьаеллача денга толаме чакхъяьккхар нийс бетта программа, планал совгІа миллион сома маьха продукци елар. Продукцена реализаци яра нийс бетта план 7 миллион сомал дукхагІа тІехххоачашъяьй моттигерча, яйгача, кхачан промышленносто.

Къаьстта хоастабе боагІаш ба юрта боахаме къахьегараш. ДикагІйолча опытах, механизаце, боарам лакхбаларахи лаьтта леладара культура айяларахи ког гІортилга а еш колхозашеи совхозашеи укх шера дика хьувкъадаьд ялаташи кхийола юртбоахама культураши.

Ка бола ялаташ Іалама чоалханеча хьалашка чунйцар, бакъда дукхагІча боахамаша Іалама халонашта духьала оттадир къахьегам дика вІаштІехьбоаккхилга, дисциплинеи балха тІа барт хилари. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаттІара накъадахар духьа керда социалистически ях йоаржайир, КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума решенешта гІулакхаца жоп делар. Цу торо елар КПСС ЦК-неи вай правительстванеи паччахьалкхенга ялат дохкара социалистически декхараш республико толаме кхоачашдарах тахан рапорт дала. Башха-дика толамаш даьхад Шалински района «Автуринский», Урус-Мартановски района Мичурина цІерагІча совхозий, Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза, Гудермесски района «Терек» совхоза, дукхача кхыча лаьтта леладераша.

Ер шу аьттув болаш хилар юрта боахама культураш хьалкхеяра. Колхозаши совхозаши йиззе торо йолаш я тІаийца социалистически декхараш кхоачашде, 500 эзар тоннал кІезигагІа доацаш ялат гулдеи, комсашкареи генарашкареи дІайиккхача, еррига культураш кийчъелга Іалашдеи. Республико хІанзле а кхоачашъяьй паччахьалкхенга коартолаш, сом, бахчеви культураш йоххара шера планаш. Баьцадаараш кийчдара заданех лоархІаьяй Грозненски, Ножай-Юртовски, Надтеречни, Наурски районаш.

Колхозашкеи совхозашкеи шера эшачул дукхагІа хІанзле а кийчъяьй йол — 14 процент, силос — 24 процент, сенаж — 1,5-зза. Селла дукха тІожеи мошеи доакъараш республике хьалха хиннадац. Цу тайппара, ала йиш я, хьайбай продуктивность тІадоагІача шера айяра дика лард еллай. хІаьта иштта дулх, шура яккхараи фуаш гулдараи, уж паччахьалкхенга дохкараи тІаийца социалистически декхараш толаме кхоачашдаря я.

Ховш ма-хиллара, укх шера киевски хьайбаш леладераш санна вай декхарийла да шура, фуаш, тха кийчдара юкъарча объема 1978 шера плана боарамга кхача. Тахан пленумга дІахайта йиш я уж доккхий, юбилейни декхараш толаме кхоачашдеш да аьнна.

Хьалхалаттарий мугІарашка боагІа Шалински, Ачхой-Мартановски, Грозненски, Наурски, Урус-Мартановски районий хьайбаш леладераш. Нийс бетта лелаяьча социалистически яхье котъяьннараш лаьрхІай Шалинскии Ачхой-Мартановскии районаш.

КПСС ЦК октябрьски Пленум, КПСС ЦК Пленумеи СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоацача сессеи новкъоста Л. И. Брежнева яь доклад, керда Конституци тІаэцар, — аьлар дІахо докладчика, КПСС XXV-ча съезда исторически решенеш толаме кхоачашъяра лоаттабеча къовсаме, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаттІара накъадахара тІехьа лоаттабеча къовсаме маьхе инициативеи творческой дІахо айяра низ бола стимул а хинна дІаотта деза.

Из дара парте горкомаш, райкомаш, юкхьанцара партийни организацеш декхарийла я балха тІа долаш дола кхоачамбоацараш дІадахара хьадда гІулакхаш белгалде. Эггара хьалха дІадаккха деза планаш кхоачаш ца еш цхьайола промышленни предприятеш, гІишлошъю организацеш, транспорта, бахача наха бытовой гІулакхаш ду организацеш хилар.

Балха юкъарча дикача итогаша къайлахъхьа йиш яц халкъа боахама цхьайолча отраслешка, эггара хьалха мехкдаьтта доаккхачеи мехкдаьтта чакхдоахачеи промышленностера цІенхашттара кхоачамбоацараш.

Партийни, боахама органий декхар да гаргарча хана долаш дола кхоачамбоацараш дІадаха, хІара предприяте, цехо, бригадо, пятилетка шоллагІча шера планаши социалистически декхараши кхоачашдар Іалашделга, производства эффективности балха дикали дикка лакхъяр.

Ховш ма-хиллара, парте областной комитета VI пленумо теркам тІаэзар эффективности балха дикали айяра, хІара коллективо производственни заданеш кхоачашъяра тІехьа къовсам лоаттабе безара, халкъа боахама дерригача доакъошка «ТІехьабусараш боацаш бе болх» яха ростовчаний почин хьаллацара. Ала деза, цу пленума решенеш чакхъяхара хІанз а массанахьа ле дезар ца даьлга. Хьалха а санна, вай йолаш я продукци маьхала, яккхара, къахьегама овсарле лакхъяра, продукцега дІабода мах лохбара планаш кхоачаш ца еш йола предприятеш.

Продукци маьхала яккхара нийс бетта планаш кхоачаш ца еш я йинъ предприяти, къахьегама овсарле айяра планаш кхоачаш ца еш — 2. Уж я «Трансмаш», опытно-экспериментальни, «Автоспецоборудование», цементни заводаш, кога гІирса фабрика, кхыяраш.

Цу предприятей балха анализ йича хьагучадоал болх вІаштІехьбоаккхача цІенхашттта кхоачамбоацараш долга, планаши тІаийца декхараши кхоачашдара хилавза яргІйоаца учети тІахьожами хІара денна лоаттабеш боацилга. ЦІенхашттта кхоачамбоацараш да транспортни бувзамеи балха тІа а. Машиннаькъахошеи автомобилисташеи массаза а шоай ханнахьа сихха дІай-хьай кхаьчаш халкъа боахама мухьаши нахи, наха гІулакх лара культура боарам айбаьбац. Шийн ханнахьа мухьаш дІайхьай ца кхаьхар, нах дІа-юха ца бигар чІоагІа Іаткъ халкъа боахама планаш кхоачашъеча, наьха уйлашта.

ЦІенхашттта кхоачамбоацараш, гІалаташи, пайда эцанза йола торонаши иштта йолаш я юрта боахаме а. Укх шера кхоачашъеш яц паччахьалкхенга комсаш, генараш, кхийола культураш йоххара планаш. Из Іалама хьалаш чоалхане хиларца даьшха Іеш дац, из иштта доашхаш да юрта боахама ведомствай, колхозий, совхозий цхьаболча кулгалхоша лаьтта леладара культура лакхъяра, хьувкъам лорабара, из ханнахьа чуэцара де дезар ца дарца. Е хьаэцавгба вай хьайбай боахам. Нийс бетта халкъа боахама планах доагІа дулх республико даьккхадале а, цхьайола районаш лоархІаьяц шоашта оттаяьча заданех. Дуккхача боахамашка во вІаштІехьбаьккхаб зоотехнически болх, хьайбаш дебалга Іалашдаьдац, доахан довш моттиташ хул.

ХІанз республика колхозийи совхозийи кхашка дІахо хьош я лаьтта леладара ударни вахта. ХьажкІаш чуэцаш латт, шерра йоаржаяь чуэцаш латт шекара свекла, баьцадаараши кхийола кхачан а технически а культураши гулъелга чакхдоалаш латт. Лоацача хана чакхбаккха беза из лоархІаме болх. 1978 шера хьувкъам Іалашбара мел эша балхаш чакхдахя деза.

СССР Лакхехьарча Совета сессе юххера дош оалаш Л. И. Брежнева белгалдир, керда Конституци декорацена яьиц вай. Из кхоачашъеш хила еза шийн деррига доакъошка. Цу хан-юкъа итогехи карагІдаьннарехи, — аьлар докладчика,— лархІанза даргдац социалистически ях кхы а шерагІа йоаржае, вай дІахьалхашка дахара темпаш сихъе торо лургйола лард, чІоагІале. КарагІдаьннар цхьаккха а тайпара доаде, гІулакх тесса леладараи сатийна Іохараи юкъе да а дайна диса йиш яц. Партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органий балха укх хан-юкъа доккхагІа дола декхар — толам ма-могга дегІабоалабар, наьха къахьегама уйлеи энтузиазми цунна тІаерзаяр.

Массанахьа а пайда эца беза берригача кулгалхоша, ерригача паччахьалкхен органаша, хІара гражданина шийн декхараши конституционни положенеши нийса, дог цІена, эффективно кхоачашъярца йоахкача Іалальмате йоккхача торонех.

Партийни организацеша Іалашде деза бахача наьха ерригача категорешка СССР Конституци, КПСС ЦК октябрьски Пленума решенеш, нов. Л. И. Брежнева доклади къамаьлаши, СССР Лакхехьарча Совета ворхІлагІча сессе кхыйола материалаш кІоаргга Іомаелга.

Партийнии общественнии организацеша Іоаяьй наха юкъе практически болх бара йоккха материалаш. Цох хьакъале долаши дикеи пайда эца беза, аьлар докладчика, РСФСР-еи вай автономни республикан Конституцей керда проекташ ювцача хана. Уйла тІаяхийтанза яргьяц СССР Конституце проект ювцилга цун шийн текста анализ яра гома чура гаьнна арадаьнна хилара. Цох хилар советски наха дагадоахкача лоархІамерча дешаех деррига халкъо гуччахьа, бокъонца деш дола къамаьл. Къахьегамхой коллективашеи къаьст-къаьстача гражданашеи нийса, цхьайолча хана ира критически замечанеш йир паччахьалкхен, боахама, общественни органий балха тайп-тайпарча аспекташта.

Дуккхача письмоша тІахьех тунеядстваца, къахьегама дисциплина чІоагІа телхаярца, корта бохабу малараш меларца чІоагІагІа къовсам лоаттабара. Цхьадолча письмоша хоамаш ду партийни паччахьалкхени дисциплина гІожача тайпара телхаярах, кхааш нийдарах, къахьегамхоша дІадехарашка во хьожаш хиларах, критика яьрашта тІаккхувш хиларах.

Парте обком, горкомаш, райкомаш, еррига общественни боахамеи организацеш декхарийла я хІара письмога. хІара хоамага чІоагІа уйла тІаяхийта хьажа, гражданаша дІадехараши заявленеши къоастае. ХІара письмона тІехьашка дийна саг ма-латтий, хІара декхар из новкъостал де, сага кхела а гІулакхий а хьакъехьа дакъа лаца яхаш дехар дар да. Уж письмош, деррига а кхыдараш санна, къаьстта учете латташ хила деза.

СССР керда Конституци тІаэцарца, — аьлар чакхвоалаш А. В. Власова, — чакхбаьннаб Іалальмате боккха болх. Бакъда цун лард КПСС XXV съездо оттаяь бола хІама хьакхолла болх дІахо хьош ба. Вайна массаза а дагадоагІаш хила деза, Л. И. Брежнева белгал ма-дарра, хургдар тахан долаш долчоа юкъе да, хІаьта. тахенарча социалистически денна декхараш кхоачашдеш, вай лерагІа дол кхоанарча денах, — коммунистически денах.

Къовсамеи хІама хьакхоллареи цу наькъа тІа советски нах буг Коммунистически парте. Цу наькъагІа болх советски нах.

Вайна карагІдаьнна деррига хІамаш дІачІоагІдеш, кердача Конституце Сийлахь-боккхача Октябра наькъагІа керда гІа боакх, коммунизма идеалаш котъялара духьа керда денале гІулакхаш гойтара советски халкъа дегаш айду.

Докладчико КПСС ленински Центральни Комитета, ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева шийна тешам белар КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленума решенешца, Л. И. Брежнева КПСС ЦК Пленумеи СССР Лакхехьарча Совета ворхІлагІча сессеи яьча докладаш тІарча выводашцеи положенешцеи кулгал а лувцаш Сийлахь-боккхача Октябра юбилейна даха ма-доаггІара накъадахара, пятилетка шин шера планаш ханал хьалха кхоачашъяра, КПСС XXV съезда исторически решенеш кхоачашъяра Нохч-ГІалгІай областной партийни организаце шийн деррига низаш тІадохийтаргхиларах.

* * *

Дувцача дешаех пренеш хьайийллар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара **Н. И. Семенова.** КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоацача ворхІлагІча сессе яьча доклад, аьлар къамаьл дечо, хІара сага, дог ураоттаду керда къахьегама толамаш дахара, дерригача халкъа патриотически уйла духьювла хьаст ба из. КІоаргга, большевистски сийг боалла нов. Л. И. Брежнева доклад Іилма уйлан хьокхам ба, советски наьха вахара хьала, чІоагІача а тешамеча а машара йоакхонах хьалйиза я.

Проект ювцар а СССР Конституци тІаэцар а Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна лелаеш йолча социалистически яхьа керда чулоацам луш а, из дІахо дегІайоалаеш а бола низ ба. Мехкдаьтта чакхдоахараша, химикаша, машинашъераша, Грозне ерригача промышленносто СССР Лакхехьарча Совета сесси хьаеллара жоп делар тІагІертта къахьегарца. Ханал хьалха кхоачашъяьй нийс бетта задани, планал совгІа маьхала яьккхай 8,9 млн. сома маьха продукци.

Дега тоам а хулаш КПСС обкома пленумга хоам бу оаха, керда Конституци тІаэцача дийнахьа Н. Анисимова цІерагІча заводера каталитически реформинга установка нормативни ханал 8 ди хьалха проектни мощностага кхаьча хиларах. Цо торо лургья лакхаактанови бензинаш дукхагІа арахеца.

Города партийни комитеташеи организацешеи, профсоюзаши комсомоли тІагІертта болх беш я къахьегамхой хьинари энтузиазми дІачІоагІъяра, дІахьалхашкахьа дахара новкъарле еш дола кхоачамбоацараш дІадахара тІехьа.

Парте городской комитете СССР-и, РСФСР-и, вай республикан Лакхехьарча Советий депутаташца вІашагІкхетар хилар. Цига тІаийцар болхлошкеи гІулакхерча нахагеи, городе бахача берригача нахага СССР керда Конституци тІаэцара гІулакхаш чакхдахарца жоп ле аьнна бола тІахьехам. Парте горкома бюро решенегІа чІоагІдаьд къахьегама къаьстта денал гойтарах дола тешал. Из тергда шера планаш дерригача халкъа цІейга — СССР Конституце Денга кхоачашъяьча предприятейи организацейи коллективашта.

Нов. Семенова аьлар, города партийни организацей берригаа массово - политически организаторски болх къахьегамхой партена, цун ленински ЦК-а гонахьа дІахо кхотабара, иттлагІча пятилетка планаши социалистически декхараши кхоачашдара тІехьа къовсам лоаттабара, Конституце хІара статья, хІара цун положени ерригача организацейи городерча хІара гражданинеи балха практикана юкъейоалаяра тІаберзабаь хургболга.

Дош лу Сунженски района «Победа» колхоза шурий-товарни ферма зоотехника **О. И. Зимаринана.** Цо аьлар: дІагІоргда итташ шераш, дахара юкъедоагІаргда советски наьха керда ноахалаш, бакъда СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоацача ворхІлагІча сессе болх баь деноШ халкъа дегашка дусарга советски демократе — дунен тІарча эггара нийсагІчеи эггара чІоагІагІа адамле йоаллачеи демократе сийлахь-доккха цІей а долаш. Керттера Закон тІаэцар вай мехка политически историе чухь сийлахь йоккха событи хилар.

Сийлахь-йоккхача Ленина партех, башха-дикача вай Даьхенах Іалальмате чІоагІа доккхал деш тІаийцар «Победа» колхозхоша КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, Конституционни Комиссе Председатела новкъоста Леонид Ильич Брежнева СССР Лакхехьарча Совета сессе кІоарген къаьгган йола доклад.

Вай мехка хиннача хувцамий боккха лоархІам вайх хІаранена бІаргагу шоай боахамга, юртага, районага хьежача, Хьаэцаргья вай тха колхоз. Из экономически чІоагІа боахам ба. тІеххьарча 10—12 шера хІара шера 3 миллион сомал кІезигагІа боацаш пайда тІабоагІа тхона. Боахаме я дика кийчъяь столови, берий беш, Іаьржача форда йисте салаІара цІа, пионерски лагерь, фельдшерски пункт, консервай завод. ХІаьта из деррига а тхоай кулгашца а даьд.

Колхозхоша чІоагІа дегаш айдеша бу болх. Аз болх беча шурий-товарни ферма коллективо Советий мехка 60 шу дизара сийна доккхагІдола декхараш тІаийцадар, хІаьта уж сийленца кхоачаш а ду.

МагІалбика горисполкома председатела **З. А. Яндиевас** хоам бир СССР Конституце проект ювцаш районе юрта боахама болхлой, промышленноста, транспорта, торговле, наха гІулакхаш деча коллективай 197 собрани яьй аьнна.

Керда Конституци тІаэцара хетаьча митингашка дакъа лаьцар 6 эзар совгІча саго. Къамаьлаш даьраша массане а хьаллаьцар из бокъонца дола исторически документ.

КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева шийна кхалнаьха-ноаной йоакхо ярах баркал аьлча берригача кхалнаха дагадар айса оал аьнна хет сона. Паччахьалкхено мел эша хьалаш хьаккол кхалсага болхи ноанали цхьана тардара.

Нов. Яндиевас дийцар «Грознефть», «Чеченингушвино» объединенеша, «Скотопром» треста, кхычар берий учрежденеш хьалъяра кІезига терко еш хиларах, цу хьакъехьа царна хьалхашка латтача декхарех.

Къамаьл ду КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара **А. Д. Кагерманова.** Урус-Мартановски района къахьегамхоша чІоагІа раьза хинна йиза хьаллаьцар КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленума решенеш, СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоацача ворхІлагІча сессе итогаш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Леонид Ильич Брежнева къаьгга, кІоаргга чулоацам болча доклада положенеши выводаши, аьлар цо.

СССР керда Конституци тІаэцаро, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара кийчо яро хІара къахьегача сага дег чу доссадир парте хьаькъалца кулгал а деш вай мехко хьабена сийлен никъ бахьан долаш дулхах-цІийх йолча партена оалаш дола баркал.

СССР кердача Конституце шийна чулаьцай дерригача халкъа опыти хьакъали, цо вайна хьагойт Ленина хьийхача наькъагІа дІахо а баха лоІам болаш советски нах болга.

ХІанз дІахьош латтача собранешкеи митингашкеи лаьтта леладераша хьакхайкаду вай вахара Керттера Закон шоаш массане а чІоагІа къоабалдега. Цар дег тІара баркал йоах дулхах-цІийх йолча партена, Политбюрона, СССР кердача Конституци хьакхоллача белгтала дакъа лаьцача Леонид Ильич Брежнева шийна. Ерригача производственни коллективашка кІоаргга Іомаде доладаьд вай заман исторически лоархІам бола из документ.

Дега чІоагІа тоам хул сона района кхашкарчеи фермашкарчеи къахьегамхоша юбилейни шера тІаийца социалистически декхараш кхоачашду, аьнна хоам беш. Паччахьалкхенга ялат дохкара план 115 процент кхоачаш а яь хІанз планал совгІа дІалуш латт из. Укх шера 9 бетта дулх дохкара план 108, шура — 104 процента кхоачашъяьй.

Халкъбоахама планаши социалистически декхараши кхоачашдеча хьалхарча мугІарашка йоагІа Мичурина цІерагІча, «Красноармейский», «Гойтинский», «Урус-Мартановский», «Горец» совхозий коллективаш.

Трибуна тІа ва гІишлошъеча Нохч-ГІалгІай управлене СМУ-2 комплексни бригада бригадир, Социалистически Къахьегама Турпал **Ш. Хаджиев.** Берригача мехка, дерригача советски халкъа дегаш гІоздаьнна деноШ да хІанз. Советски Социалистически Республикай Союза керда Конституци тІаэцаро массане а патриотически уйла гІоттаяьй, дегаш гІоздаьхад, ура а оттадаьд.

Вай Конституце чулаьцад Советски Іаьдала 60 шера советски халкъо хьа мел кхеллар, хьаьекхад мехка хьалхашка хІанз латташ а дІахо латтаргдола а декхараш.

ДІахо нов. Хаджиева бийцар шийн бригада болх. Коллективе 114 саг ва. ХІараниена хов Конституце енна бокъонаши паргІатонаши вахаре чакхъяхара керттера гаранти Даьхен духьа шоаш ца кхобеш хьега къа долга. Укх шера нийс бетта, аьлар оратора, оаха даьха тоалаш во дац. 960 эзар сома гІишлой-монтажни балхаш даьд. Болх беча цхьан сага выработка 6700 сом я, план 6300 сом долча.

Тха балха тІа долаш да цІенхашттта кхоачамбоацараш а. ГІишлош хьалъеча материалаши конструкцеши лоаттаелга дикагІа вІаштІехьдаккха деза. Тайп-тайпарча инстанцешка а ухаш материалаш «хьайоахаш» бригадир лелилга мегаргдолаш гІулакх дац. Из массаза а гІишлошъеча, наха юкъе цар къахьегам вІаштІехьбоахаш хила веза. Бригадин хьисапе оаха болх беш хилча хІаьта а.

Бригадо лаьрхІал Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузаш иттлагІча пятилетка кхаь шера план кхоачашъе. Из хургда, тешам белар бригадира, Коммунистически парте сага еча йоакхонна луш дола жоп.

СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоацача ворхІлагІча сессе болх беча деношка вайх хІаране уйлаш, — аьлар пленуме НГІАССР яздархой Союза правлене председатела **Р. С. Ахматовас,** — вай Даьхен столицагахьа, Кремлагахьа тІаерзаяь яр. КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, Конституционни Комиссе Председатела новкъоста Л. И. Брежнева яьча, дегаш ураоттадеш йолча доклало советски наьха дегашка доссадир ленински Коммунистически партех, дукхаезача Даьхенах дола доккхал.

Вай дІаІемад вай Даьхенах адамлеи бІаьсти я аьнна цІи хиларца. ХІаьта массаза а уйла яц вай пу бІаьстан керда даккхар, цу иразеча лакхалле сенах латт. Воай кховзткъа шу даларга иштта къона долаш, иштта бІубенна хІана долх вай? Цу лакхаленга бода никъ биллар Сийлахь-боккхача Октябро — дунено хаза лархІа йолаяьча событе. Цу лакхаленга дахара низ тел бІаьшеренашка лорабеш хьабоагІача иразах болча тешамо, вахар кхы а дикагІа хургдолгах болча тешамо.

Сийлахь-доккха баркал да коммунистий ленински партена шийн лаьттан, шийн кхела да волга сага хайта ираз, сагах сагга веча ерригача бокъонех пайда эца торо яларах, советски Литератор а Октябра даьхен Гражданин а хилара декхараш сийленца кхоачашде ираз дола торонаш цо яларах, аьлар нов. Ахматовас шийн къамаьл чакхдоалаш.

«Грознефтеоргсинтез» объединене генеральни директора **Л. А. Шилова** пленуме дийцар къаьгган кІоарга чулоацам болча новкъоста Леонид Ильич Брежнева сессе яьча докладага чІоагІа уйла тІаяхийтаи дегаш гІоздаьннеи наха телевиденеи радиои чу гІолла ладийгІа, газеташ тІара йийша хилар. Сессе болх беча деношка объединене ерригача къахьегама коллективашка дуккхача наьха митингаш хилар. Цига берригаш раьза а болаш къоабалйир нов. Л. И. Брежнева доклади СССР керда Конституции, белггалара, советски халкъа овлан тІарча хьашташа дІа ма-деххара дола исторически документаш а лоархІаш цар мах бир.

Коммунизм хьалъеча дерригача доакъошка къахьегама толамаш доахаш белгалдаккхаш Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар, аьнна баьча хьамсарча парте тІахьехама гІулакхаца жоп луш мехкдаьтта чакхдоахарийн химикийн йоккхача коллективо деррига низаш тІаухийт юбилейни шерен ерригача пятилеткан заданеш тІехкхоачашъяра.

Производстваи эффективности балха дикали айяра доаттабеча къовсаме дакъа лоац комсомолцашеи кагирхошеи. Цар ях лелаю «Аврора» яхача цІи хезача крейсера хьалхашка сурт даккхийтеи Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузаш Ленински комсомоло КПСС Центральни Комитетага луча рапорта кулг ялеи сийлен бокъо яккхара тІехьа.

ТІехьаьоаш цхьаккха а коллектив йоацаш бе болх аьнна ростовчанаша дІайолаяь инициатива чІоагІа хьаллаьцай объединене къахьегараша. Из почин шерра йийцар производстве хьалхалаттарий слете, ерригача къахьегача коллективай балха юкъе а йоалаю.

Производство технически эргаяккхара даькъе болх бу установкаш эргайоахаш тоаярца, царна реконструкции интенсификации ярца цхьана боккха болх бу керда мощносташ хьалъеш.

А. Шерипова цІерагІча заводе эксплуатаце дІа а енна карарзаяьй индустриальни даьтташ арахецача установкай комплекс.

Ер шу чакхдалалехьа А. Шерипова цІерагІча заводе хьалъяь а яьккха эксплуатаце дІаенна яла езаш я чІоагІа парафинаши индустриальни даьтташи арахецача установка комплекс.

В. И. Ленина цІерагІча заводе хьалъе йоланьй ЭЛОУ-АВТ яха низ бола керда установка.

Объединене предприятей коллективаш партийни организацеша кулгал а деш тІагІертта болх беш я КПСС XXV съездо оттадаь арахецара продукце дикал дІахо айяра лоархІам бола декхар кхоачашдара тІехьа. Хьадда толам баьккхаб цу тІехьа. Дикалъ паччахьалкхен Знак йолаш арахецаш да продукце 20 тайпа.

Районе бахача нахах кхийна баьннача дукха хІама ца эшаш берригеша дакъа а лоацаш Конституце проект ювцача хана къахьегамхоша дийцар мехка, республика, района вахаре хиннача Іалальмате доккхийча хувцамех, аьнна хоам бир КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара **А. А. Чайкина.**

ЛеррагІа чакхдоаккхаш латт юртбоахамера къахьегам индустриальни къахьегама гаргга кхоачабара программа. Районе хІанз болх беш я 600 совгІа трактор, 200 гаргга ялата комбайнаш, дукхха а кхийола юртбоахама техника.

Конституце проект ювцилга тха районе чакхдаьлар сийлен цІейна — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара даха ма-доаттІара накъадахара дерригача халкъо кийчо ярца айхха бувзам болаш.

Промышленни продукци маьхала яккхарен къахьегама овсарле лакхъярен нийс бетта план кхоачашъяьй района ерригача промышленни предприятеша. СССР керда Конституци тІаэцара даха ма-доаттІара накъадахара яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар медицински инструментий заводо.

ЛоархІаме къахьегама коталонаш яьхай совхозийи колхозийи къахьегамхоша. Хьайбай продукташ кийчъяра нийс бетта план тІехххоачашъяьй.

Района ялаташ леладераша, ханал хьалха, соахкарчул цхьа бутт хьалха кхоачашйир ялаташ кийчдара планаш. Даьхен амбарашка чутессад 17883 тонн дикагІдола ялат, план 17800 тонн йолча. Шоай торонаш а лаьрхІа, ялаташ леладераша оттадаьд Октябра юбилей сийна ши эзар тоннал кІезигагІа доацаш кхы-тІа а дуга дохка. Селла дукха ялат района эггара хьалха кийчдеш да.

Берригача советски наха санна йицлургйоацаш дег чу йижай сона исторически событи — СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоаца сесси, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Леонид Ильич Брежнева доклади къамаьлаши, аьлар пленуме бурув тохара балхий Малгобекски управлене буровой мастера, СССР Лакхехьарча Совета депутата **Ш. Х. Эсмурзиева.**

СССР Лакхехьарча Совета сессе заседане волаш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Леонид Ильич Брежнева докладага, тайп-тайпарча профессей, къамий викалаша даьча къамаьлашка уйла тІаяхийта ладувгІаш со цецваьккхар вай Коммунистически парте, Л. И. Брежнев керте латтача цун ленински Центральни Комитето беча Іалальмате боккхача балхо, къахьегача сага, коммунизм хьалъечун беча а бе лерхІача а теркамо.

Къамаьл даьчо дІахо дийцар Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаггІара накъадахара яьржача социалистически яхьа юкъеболхаш бурув деттараша декхар тІаийцадар иттлагІча пятилетка шин шера бурув тохара балхий план 1977 шера 7 ноябрь тІакхоачаш кхоачашъе аьнна. 16 августе кхоачашдаьд уж декхараш!

Лакхехьарча Совета сессера цІавеча со вІашагІветталу бригадай, цехий коллективашца, къаьст-къаьстача болхлошцеи инженерно-технически болхлошцеи. Цар тешал ду сессе итогашка чІоагІа хьашт долаш цар ладувгІаш хилара, вай Даьхенах доккхал деш уж хилара, аьлар нов. Эсмурзиева ше къамаьл даь волаш.

Къамаьл ду парте Веденски райкома хьалхарча секретара **Г. Г. Махауре.** Керда Конституци — из я коммунизм хьалъеча дунен тІа эггара хьалхарча мехка опыт хьагулъяь йола вай ханара коммунистически манифест, аьлар цо. Района къахьегамхоша къаьстта къоабалъеш тІаийцар вай общества вахара КПСС кулгаллара лоархІамах йола положени.

Районе хІанз кхы а чІоагІагІа айденнад къахьегамеи политически хьинар. Районни партийни организаце дикка айбаьб шийн идеологически болх.

ЦІагІарча лекторей болх айбаьб. Оттаьча лекцей, докладий, беседай тематикага хьежжа берригача бахача наха юкъе боаржабаьб лекционни болх.

Культура цІеношка, клубашка, библиотекашка хьаяьй стендаш, вІашагІъехкай выставкаш, чакхйоах сайренаш, кинолектореш, кхыйола мероприятеш. Ерригача юрташка шоай болх дІахо беш я агитпункташ.

СССР Лакхехьарча Совета сессе материалаш Іомаеш боаржабаьча кхетама балхо кхы а шеръяьй социалистически ях.

Промышленни продукци маьхала яккхара нийс бетта план 109 процента кхоачашъяьй. Юртбоахама продукце дерригатайпаш паччахьалкхенга дохкара нийс бетта план кхоачашъяьй.

Пленуме дакъа лаьцараша чІоагІа уйла тІайохийташ ладийгІар Урус-Мартановски района «Горец» совхоза доярка, СССР Лакхехьарча Совета депутата **М. С. Умхаджиевас** даьча къамаьлага. Са, лоамаи кхалнаьха викала, мугІарерча къахьегамхочун доккха ираз хилар вай Даьхен исторена СССР керда Конституци тІаийца сессе а хинна юкъеІоргйолча сессеш дакъа лаца.

Из исторически событи къаьстта доккха маІан долаш я Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача шера хиннадаь. Сессе болх беча деношка шийн тайпара хоалора сона низ болча вай Даьхенах, вай коммунизма наькъагІа дугача вай хьамсарча партех деш дола доккхал.

Къаьгга а чулоацам кІоарга а болча Леонид Ильич Брежнева докладага ладувгІаш, сона бІаргагора аз дийша, се хьалкхеяь, хІанз болх беш йола сай юрт. Чакхбаьккхача наькъа уйла еш мел даьр дагадох, вІаши нийсду. Мел доккхий хувцамаш хиннад вай мехка, республика, Урус-Мартановски района юрташка Мел дукха хІамаш ду вайцига халкъа рузкъа дебадара!

Сессе болх дІаболабеннача хьалхарча минуташка денъ из чакхъяллалца тхона, юрташкарча болхлошта хоалора юртбоахама производство дегІайоалаяра, къахьегамхой болх аттача баккхарах вахара хьал тоадараи дикача дас санна партеи правительстваи еш йола йоакхо.

Парте Центральни Комитето, Советски правительства социализм хьалъеча ерригача эташка йоккха терко я а яьй хІанз еш а я мехка дуккхача наьхеи беркатеи тІахьожам дегІабоалабара. ТІахьожамеи тІадилла гІулакх кхоачашдарга хьажарен дешаш дийцад дуккхача партийни съездашеи КПСС ЦК Пленумашеи, аьлар ше къамаьл деш НГІАССР халкъа тІахьожама комитета председатела **Р. А. Саламовас,** СССР Конституце оттаю паччахьалкхен тІахьожам къахьегамхой общественни тІахьожамца вІашагІтохаш йола халкъа тІахьожама органаш вІашагІйохкара порядок, белгалду цар керттера декхараш.

ХІанз вай республике болх беш я къахьегача коллективаша предприятешка, колхозашка, совхозашка, учрежденешка, организацешка хержа 2411 группеи 2094 пост. 32 эзар дозорнешта юкъе кхаь даькъах ши дакъа — болхлойи колхозхойи. ХІара кхоалагІа вола активист — парте член е кандидат. Йоккха аппарат йоацача халкъа тІахьожама комитеташа ког гІортолга ю шеррача активагІа. 2 эзар гаргга саг ва штате боаца инспектораш. Йоккхача шин производственни объединенешка — «Грознефтен», «Грознефтеоргсинтезен», гІишлошъеча управлене керттерча группашта метта вІашагІъехкай районни комитетий еррига бокъонаш йола комитеташ.

ДІадахача шера республикерча 15 эзарнел совгІа болча халкъа тІахьожамхоша хьинаре дакъа лаьцар производства торонех пайда эцарга хьожаш. Цо гІо дир 34,5 млн. квт/сахьат электроэнерги, 178,3 эзар гигакалорий йовхала энерги кхое. ДІахо оаха эргайоахаш тоаергья халкъа тІахьожама комитеташтеи, группаштеи, посташтеи кулгалдара методаш, дегІайоалаергья цар инициативеи хьинари, керттерча лоархІамегІа йолча экономика дегІайоалаяра проблемашта тІаерзаергья уйла, аьлар нов. Саламовас.

* * *

Дийцача дешах шерра социам тІаийцар пленумо.

Октябра 60 шу дизарга

Нохч-ГIалгIайчене — Якутски АССР Денош

Алмазийн бекхийн мохк

Вай Сийлахь-йоккхача Даьхен Къилбаседа-малхбоален оагIорахьа шерра даьржа улл Якутски АССР доазув. Шийн климатически хьалашка диллача чIоагIа шелал латташ ба из мохк.

Революци ялалехьа нах ссылке ухийта моттиг хиларца решеткаш йоаца набахте оалар Якутех.

Якутски АССР территоре дIалоац 3,1 миллион квадратни километр. Цу тIа хошаргьяр пхиъ Украина. Республике вах 812 эзар саг. Цу даькъе городашка — 523 эзар, юрташка — 289 эзар саг.

Якутски АССР вIашагIъеллай 1922 шера 27 апреле.

Республика латт 32 юртарча районах, 10 городах, 54 города хьисаперча поселках. Республике бах дукхача къамех бола нах.

Iалама ганзашка диллача Iаьльмате йIаьхий я республика. Укхаза кIора, аьшка, апатитий, алмазий, дошо, олова, кхыча оахкалий йоккхий запасаш я.

Советски Iаьдал латтача шерашка ленински парте кулгалцей сийлахь-доккхача эрсийн кхычен халкъий вежарий хьисапе даьча новкъосталцей Якутех дегIаена промышленность, механизированни юрта боахам, чулоацамга диллача социалистически формага диллача къамани культура йола республика хиннай.

Якуте меттел вай берригача мехко а доккхал ду республика малхбузен оагIорахьа шоватткъеи иттлагIа шераш юкъе кхоачаш дукха алмазаш дола моттиг кораярца, г. Мирный Iо а юллаш, хьахиннача алмазни промышленностах.

ХIанз республике хьаеш я вай мехка а йоккхагIйолчарех хургйола Къулбехьен-Якутски территориально - промышленни комплекс.

Якуте промышленность сиха дегIанхалга хоаргда укх тIехьарча 40 шера промышленни производства боарам 26-за лакхбеннилга белгалдаьккхача. Нагахьа санна вай Дальневосточни экономически район бIаьрча хьаьце укх тIеххьарча итт шера цун промышленни производства боарам 2-за лакхбеннаб хIаьта Якуте — 2,7-за.

Шерагара - шерага дукхагIа боаккх республике кIора. ХIанз хIара шера цун боарам 2 миллион тоннага дIакхоач.

Якутерча электростанцеша йоаккха электроэнерги 3,2 миллиард киловат-сахьатага дIакхоач. Республика экономике лоархIаме моттиг кхоач хьунен хьу чакхйоаккхачен промышленностага. Укхазара дIаоз 1,4 миллион кубометр хIамаш хьае мегаргйола хьу, кийчъю 650 эзар кубометр пиломатериалаш, арахец 242 эзар тонн цемент, 146 эзар кубически метр аьшка-бетонни конструкцешн деталаши.

Наха чIоагIа хоаттача товарех укхаза арахец 300 эзар пар кога гIирс, 4,5 миллион сома маьха мебель.

Советски Iаьдал латтача шерашка доккхий хувцамаш хиннад республика юрта боахаме. Цун керттера дакъа да хьайбай боахам. ХIанз Якуте колхозашкеи совхозашкеи леладу 150 эзар доахан, 400 эзар гаргга сьарч.

Хьайбай боахам дегIабоалабарца 21 эзар тонн дулх, 4 эзар тонн даьтта, 210 эзар тонн шура йоаккх.

Республика экономике дикка дакъа кхоач бекх боаккхача промыслага Якутски АССР-о лоаттаю мехка эгтара безагIа болча бекха дукхагIйола цIоккий.

Йоккхий перспективаш хьайийллай республикана хьалхашка Байкало-Амурски никъ буллаш латтаро. XX бIаьшерен сийлахь-йоккхача цу гIишлоно торо хулийтаргья республика йоккхийча Iалама ресурсех шерагIа пайда эца. Республика лаьттан ченашхарча боккхача лоархIамерча оахкалех шерра пайда эца дагахьа хIанзалца дагалаьттараш кхоачашхулаш латт.

ХIанз республика доазон тIа Байкало-Амурски никъ буллаш хиларца керда городаш, поселкаш, машиннаькъа станцеш, промышленни объекташ хьахулаш латт. ДIабIарахьежаше а эргайоалаш латт хьуна край. Гаьна яц Тында станцегара Беркакакит станцега кхаччалца поездаш эха йоалургйола ха. ТIаккха республика Iалама ганзех пайда эцилга кхы а сихагIа дегIадоагIаргда.

ХIанз Якутски лаьттан тIарча цхьайолча станцештен разъездаштен юкъера машинникъ болх беш ба.

Республике йоккхийча масштабегIа хьалъеш я гIишлош. Цун боарам мел айбеннаб хара кхоачам ба 1976 шера тайп-тайпара гIишлош хьалъярга укхаза 1 миллиард сом дIадахийталга белгалдаьккхача. Хьалдаьд нах чубаха 337 эзар квадратни метр цIенош.

Края экономике шийн къаьстта моттиг кхоач Сибарагlен сийлахь-доккхача хига — Ленага. Цун керттера хин артери йолча цу тIа гIолла дукха мухь дIа-юха кхухь

Шерагара шерага дегIаух городашкара а юрташкара я торговли, тоалуш я наха гIулакх дара культура 1940 шераца нийсйича паччахьалкхени кооперативни торговле товарооборот, цу даькъе общественни кхачая яр а йолаш, 12-за лакхъеннай.

1976 шера республике бахача нахага дехкад 1 миллиард сома маьха промышленни продовольственни товараш.

Якуте дя тIехьа дегIаух бытови служба сеть. ДIадахача шера юкъера лаьрхIача хIара сага 29 сома маьха бытови гIулакх даьд. ДIахо ме йода дикагIа вIаштIехьбоаккх наха гIулакх деча сфера болх.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хилалехьа Якуте каьхат-мотт ховш массехк саг мара вацар. Ленински къаман политика вай мехка леррагIа чакхйоаккхаш хилар бахьан долаш республика культурно дегIаярга диллача Iалаьмате боккха гIа баьккхаб. Укхаза хIанз боацаш ба каьхат-мотт ховш боаца нах, керттерча даькъе чакхдаьккхад берригa катирхой юкъера дешар дийша баьина кулга.

Республика халкъа боахаме къахьегаш ва 400 эзар болхлой гIулакхера саги царех 93,7 эзар бараш лакхерен юкъерен дешар дийша специалисташ ба. 1940 шера берриге хиннараш 3,7 эзар мара ца хиннача мегте. Революци ялалехьаьа хан-юкъ хьайнцача лор, инженер яха говзалаш вIалла йовзаш а ца хиннача якуташта юкъе хIанз болх беш ва лакхера образовани йола 34 эзар саг.

ХIанз халкъа боахаме къахьегача хIара эзар сага юкъе 787 лакхерен чакхъяккханза лакхерен образовани йолаш ва. Цо дика хьагойт вайга республика халкъа просвещене хинна хувцамаш мел доккхий да.

Юкъаробразовательни школашка хIанз дешаш да 180 эзар бер, юкъерча дешара заведенешка — 11 эзари лакхерча 6,5 эзари студент.

СССР Iилмай Академе Сибирски отделене Якутски филиал вIашагIъеллай, йолаш я мерзлотоведене институт, юрта боахама Iилма-тохкама институт, кхыяраш. Республика Iилман учреждененшка хIанз болх беш ва СССР Iилмай Академе 2 член-корреспондент, 40 Iилмай доктори 558 кандидати.

Якуте хIанз шийн къаман литературеи искусствои я. Хьа я хинна дегIабаьхкаб писателаш, композитораш, художникаш, артисташ. Республике эрсийн якутийн меттала газеташ, журналаш арадувл.

Бахача наха медицински гIулакх деш ва 3 эзар лор. ХIара 10 эзар сага лаьрхIа 149 меттиг болаш больницаш я.

Октябра сийлахь-йоккхача юбилея толамашца накъабахара ер шу дIадоладеннача хана денз шерра кийчо еш болча республика къахьегамхой политически къахьегамеи хьинар кхы а лакхагIча боарам тIа доаккхаш айдир СССР керда Конституци тIаэцаро.

САРГЫДАЕВ Николай, Якутерча Чурапча яхача юртара ва. Шоай юрта меттел еррига республике а эггара дикагIболча оакхарий лер йоахарех ва из. ХIара шера лийрхIачул дикка тIех паччахьалкхенга бехк дIалу цо.

Чарахьал деш хиннав Николая да а. цудухьа бера хана денз цу балха къайленаш йовзаш хьавенав из. Хьалха дайнна моттигаш хIанз воIага кхаьчай.

С. БЕЛЯВЕ сурт. ТАСС фотохроника.

Цифраши факташи

Ленина орден лелаеча Якутех хIанз мехка эггара чIоагIагIа дегIаухача районех цаI хинна дIаэттай. Из ишта хилийтара боккхача лоархIаме ба хIанз буллаш бола Байкало-Амурски машинникъ.

* * *

Халкъа боахама керттера дакъа да горнодобывающи промышленность. Мехка алмазни цех оал хIанз Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелача г. Мирнех, советски наха дика йовзаш я Октябрьски революце орден енна «Алданзолото» яха комбинат.

* * *

Республикерча электростанцеша 1976 шера 2784 миллион киловатт-сахьат энерги еннай е 1940 шера еннaчунца нийсйича 133-за дукхагIа.

* * *

Укх тIеххьарча хана керда хьал а яь укхаза болх бе йоланнай «Сарылах» яха рудник, Вилюйски ГЭС — Айхал — Удачный яха автоникъ, «Северное сияние»-3 яха хи тIа гIолла лела электростанци, Вилюйски ГЭС-а шоллагIа аргIа, хьайбаши ков тIара оалхазараши леладу комплексаш, коартолий хранилищаш.

* * *

ХIара шера чIоагIагIа низ болаш латт республика юрта боахамга. ХIанз укхаза я техникаца дика Iалашъяь 70 колхози совхози, къахьегаш лакхерен юкъерен образовани йола 4 эзар гаргга юрта боахама специалисти 6 эзар совгIа механизатори а волаш.

* * *

Юрта боахаме керттера моттиг дIалоац хьайбай боахамо (доахан, говраш, сьарч, бекха оакхарий леладу). Берригача вай мехка боаккхача песеца бекхах аханел совгIа бар Якуте лу, хIаьта иштта горностая цIоккий 70—80 процент, кховлагIа дола дакъа ондатра цIоккий.

* * *

Шин шера план Сийлахь-боккхача Октябра цIей — 7 ноябрь тIаотташ кхоачашъяра къовсам лоаттабеш я республикера 194 промышленни предприяти, 1320 бригадеи звенои, 18 эзар совгIа болхло.

* * *

Юбилейни шера лоаттаьча яхье даим шоашкара хьоккам гойташ хьабаьхкаб хIанз 1978 шера чотагIа къахьегаш бола Якутски хин порта механически мастерской токарь В. Борисов, пассажирски автопредприяте водитель В. Кочут, дербат даь цIокийн кога гIирсе беча фабрика швея Д. Золодова, кхыбараш. ХIаьта совхозе чарахьал деча В. Григорьева хIанзле пхе шера задани кхоачашъяьй.

* * *

Шерагара шерага айлуш йоагIа бахача наькa хьал-торо. Юкъера лаьрхIача хIара къахьегамхочо бетта эца алапи 299 сомага дIакхаьчад.

ДОТТАГIАЛА ВАХТА

Соахка июль бетта КПСС обкома бюрос «РСФСР автономни республикай Денош» Нохч-ГIалгIайчене чакхдахарах соцам тIайийцачул тIехьагIа кхы хьем ца беш из гIулакх вIаштIехьдаккхара администрацеца цхьана болх дIаболабир хIамаш тегача производственни объединене партийни профсоюзни комитеташа. Цар цхьана баьча соцамагIа объединене берригa къахьегамхой тIахьийхар Октябра 60 шу дизара юбилей хьатIаотталца йолча хана хIара бутт белгальяьча цхьан автономни республикана хетаеча къахьегама вахте оттара. Котъяьннача цехашта, бригадашта, къаьсткъаьстача болхлошта цар даьхача хьоккамашта хьежжа ахчан премеш телга къоастадир.

ХIара бетта вайнга денош дездара белгалъяьккхача республика экономике, социально-культурни вахаре Советий Iаьдал латтача шерашка хиннача хувцамех, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдарах дувцаш хилар коллективера агитатораш, политинформатораш. Цу даькъе цар пайда эцар республикански газеташ тIа а «Агитатора блокнота тIа» а араювлача материалех. Лоалахара а гаьннара а автономни республикаш дикагIа йовзара, цига бахача наьха истори, Iаьдалаш, быт, тахана гIулакхаш миштад хара доккха новкъостал дир коллективашкарча наха КПСС Ленински райкома, хIаьта иштта горкома, обкома, докладчикаша а. Бутт дIаболалуш арайоалача шийн номер тIа вайцига деноаш дездеча автономни республикана хетаяь материалаш телар цу объединене «Швейник» яхача дукхатиражни газето, хIаьта цун сийна лоаттаьча къахьегама вахте лаьттарий балха гIулакхашта итогаш йича цига котбаьнараш дIабовзийтар.

Дукха ха яц коллективо Чувашски АССР-а сийна къахьегама совгIаташ дахара къовсам лоаттабаь. БIарчача сентябрь бетта вахте лаьттарий гIулакхаш а дицденнадац. Эггара доккхагIа дола толамаш даьхар цхьоалагIча цехерча Е. Конарева мастер, шоллагIча йолча участкай коллективаша, кхычар. Еррига объединене дика болх баьб аьнна белгалваьккхар 180 саг.

ХIаьта укх октябрь беттара денош Якутски АССР хетадаь къахьегаш я коллектив. Хьалхарча декада итогегIа белгалъяьннай № 2 йолча хIамаш тецехерча Л. Арзуманян мастергача цеха коллектив (начальник В. М. Дудников, партийни организаце секретарь Р. А. Петросян, цехкома председатель К. А. Пошивайло). Къаьста-къаьстача болхлошта юкъе эггара лакхагIа дола толамаш даха карагIдаьннад КПСС членалла кандидаташ болча Р. Н. Хаджимурадовнайна, Е. А. Клещенкона, кхычарна.

Октябрьски цIей гаргагIа ме кхоач шоай хьинар кхы а чIоагIагIа айду хIамаш тегараша.

С. ШАБИЕВ.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ ТОЛАМАШ— СИЙЛАХЬ-ДОККХАЧА ЦIЕЙНА

ТХА СИЙЛАХЬА ДЕКХАР

Районера хьайбаш леладераш фермай продукци дукхагIа яккхари паччахьалкхенга йохкари духьа лелаеча социалистически яхье керда толамаш даха, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара дикача къахьегама совгIаташца накъабаха лаьрхIа ба. Цар лаьрхIа уйла тIаяхийта Iомаю СССР Конституце (Керттера Закон) чIоагIдаьча СССР Лакхехьарча Совета VII-ча сессе материалаш. Цу документо, нов. Л. И. Брежнева сессе яьча доклада керда низаш чудоссадир хьайбаш леладерашта, кхы а хьинарегIа болх бе чIоагIгIа догъоттийтар.

Парте XXV съезда решенеш кхоачаш а еш, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара юбилейна дикача хьоккамашца накъабаха дага а болаш, тха районерча хьайбаш леладераша ханал хьалха кхоачашъяьй укх шера 9 бетта паччахьалкхенга шура йохкара план. ПлanaгIа лаьрхIа хиннача 6610 тонна меттел 6343 тонн шура кхаьчай мехкага. Цунах 25 процент гаргга яр цхьоалагIа сорт йолаш ехкай.

Юкъарча гIулакха юкъе белгалара дакъа лаьцад 1977 шера 22 сентябре денз 1978 шера календарагIа болх беш йолча Ленина цIерагIча колхоза шурий-товарни ферма коллективо. Паччахьалкхенга шура йохкара шера планаш кхоачашъяь йовлла йоахк «Путь к коммунизму», «Красный пахарь», «Коминтерн», «Червленский» яха колхозаш.

ТIа - тIа дукхагIа лакхлу хьайбай продуктивность: 1977 шера 9 бетта хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура соахкарча цу ханаца нийсйича 253 килограмм дукхагIа хиннай. Цу юкъа дикка аттача баьннаб хьайбаш леладерий къахьегам, чIоагIъеннай доакъарий база, кIезиг-дукха лохбеннаб шура яккхарга бода мах, лакхбеннаб йохкарах лу мах. Из бахьан долаш районерча 148 доарках 31 доярко шера планаши 90 доярко итт бетта заданеши кхоачашъяьй.

Укх шера хIара 100 Iатта лоархIаш диъ Iасилг дукхагIа даьа, тIера ца доалийташ дукхагIа хьалхедаьд уж «Путь к коммунизму», «Красный пахарь» яхача, Меижинске цIерагIча колхозашка. Пайда дикагIа эп доакъарех.

Фермай коллективаша, тха района специалисташа дика кхетаду мехка хьалхашкара шоай декхар, долла хIама ду цар юбилейни шу къаьстта хьинар айденна шу хилийтар духьа.

Божа лелабеча къахьегамхоша, Киевски областъ хьайбаш леладераша дIадоладаь гIулакх раьза хинна хьал а лаьца, хьайбай боахам технически кхы тIа а хаддаьза кийчбеш, производства эффективности балда дикали лакхлуш хиларах пайда а эцаш, дош деннад, паччахьалкхенга 6850 тонн шура йохкара шера план Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дуза ди хьатIаотташ кхоачашъе а шу чакхдоалаш паччахьалкхенга кхы тIа а 800 тонн шура йохка а.

Сенца бакълеш да тха лоархIамаш? Района боахамашка шортта кхоачам болаш мошеи гIожеи доакъараш вIашагIтехад. Юкъера лаьрхIача хIара хьайбанна 8 доакъара единица кхоач. ХьатIадоагIача Iанна дика кийчо еш латт общественни доаханна. Доакъараш кхы тIа а кийчдеш да.

Производствана концентрации специализации яра даькъера партеи правительстваи указанеш кхоачаш а еш, районе реконструкци чакхйоаккхаш латт шурий-товарни фермашка.

Хьалхалаттарашкара хьоккам эц района хьайбаш леладераша. 1977 шера планах геттара чика лоархIаяьй «Путь к коммунизму» яхача колхозера доярка Монсеева Акулина Степановна. Шера планагIа 2750 килограмм яккха езаш хинна шура цо хIара кхоабача Iатта лоархIаш яьккхай 3555 килограмм.

Дика толамаш даьхад хIара Iатта лоархIаш 2800 килограмм совгIа шура яьккхача «Путь к коммунизму» яхача колхозерча доаркаша Проинна Аннас, Гайдарбекова Написата, Магомедхаджиева Халипата, Ленина цIерагIча колхозерча Магомедова Сидрата. Кхы а дукха ба шура дукха яха ховш бола говзанчаш.

Тахан шоай балхаш тIара пайда эцанза диса кхоачамаш лех хьайбаш леладераша, кхоачашдаьчул тIехьагIа кхы тIа а дулха, шурий тоннаш яха меттел, доахан дебаде а йиш хулийтаргйолаш дола керда, кхы а доккхагIа декхараш тIайиду шоашта.

Толам боал, ховш ма-дарра, производстве хьалхалаттарийн новаторийн опытах шоай балхаш тIа шерра пайда эцарий, Iилмана карагIдаьннарех майрра ког гIортолга ерий, прогрессивни технологи юкъекхухьарий, шоай балха дикал ма-могга лакхъе гIертарий. гIулакх лерттIа вIаштIехьдоахарий, хIара кепиг лархIа Iемарий. Духхьал уж гIулакхаш чакхдахарах вIаштIехьдаьннад района хьайбаш леладерий дулх, шура санна йола лоархIамегIара продукци кийчъяра планаш ханал хьалха кхоачашъе. ПланагIа лаьрхIача 5250 центнера меттел «Коминтерн» яхача колхозо паччахьалкхенга дехкад 5917 центнер дулх, 12680 центнера меттел— 14538 центнер шура, 2000 центнера меттел — 2389 центнер тха; «Путь к коммунизму» яхача колхозо — 4300 центнера меттел — 4690 центнер дулх, 10960 центнера меттел — 12188 центнер шура, 1120 центнера меттел — 1243 центнер тха; «Красный пахарь» яхача колхозо — 6600 центнера меттел — 7327 центнер дулх, 10540 центнера меттел — 12540 центнер шура, 3350 центнера меттел — 3936 центнер тха.

ИттлагIча пятилетка шоллагIча шера Iалаьмате боккхача лоархIаме декхараш кхоачашде дезаш ба района хьайбаш леладераш: ийс бетта планаш оаха хIанзле кхоачашъяьяле а, кхы а дохка деза паччахьалкхенга дулх, шура. Районе хIанз а да хьайбай продукци йохкара планаш кхоачашъянза дола боахамаш. Паччахьалкхен доккха декхар даллийсад 105 тонн дулх дIадала дезача Ленина цIерагIча колхозага, 19 тонн шура дIаяла езача Меижинске цIерагIча колхозага. Партийни комитеташа, колхозий кулгалхоша, специалисташа тIехьабисара бахьанаш лех, хIара участкера, болх беча хIара моттигера кхоачамбоацараш дIадоах, паччахьалкхено камаьршша хьа а хецаш даькъага дIаладхийтача хIара сомах юха хьахур алсамдоаккхаргдола кIоарга кхоачамаш лаха оарцагIйоах коллективаш.

Хьайбашка Iадаккхийта атта дац. Цхьабакъда укх шера аьттув дукхагIа болаш нийсденнад уж Iангара дахара хьалаш. Соахкарчул хIанзле а 20 процент дукхагIа Iалашдаьд доакъараш. ДукхагIа хиннай кормоцехаш а.

Тхона хов, партийни, советски профсоюзни, комсомольски организацей, колхозийн совхозийн специалистийн кулгалхойн декхар — берригa организаторски массово-политически болх доахан дика Iангара дахара тIаберзабер, производства эффективность лакхъяр духьа шерра яхь вIашагIйоллар, киевлянаша а санна, 1977 шера шурен дулхи кийчдара 1978 шера лаьрхIача боарамга кхачар долга пятилетка чакхйоалаш паччахьалкхенга йохка лаьрхIача хьайбай продукце боарамашка дукхха а хьалхагIа кхачар долга. Тхона хов, Сийлахь-боккхача Октябра сийна лелаеча къахьегама вахта толам балга, халкъа вахара боарам дIахо лакхбара программа кхоачашъелга тахан оаха беча балхах тийша хилар.

Р. МУРТАЕВ, КПСС Шелковской райкома секретарь.

ТIЕХЬАБУСАРАШ БАЦ ФЕРМЕ

Шалински района колхозаштеи совхозаштеи юкъе яьржача социалистически яхье хьалхарча моттиге латт Ленина цIерагIча колхоза шурий-товарни ферма. Коллективе чубоагIа нах цхьа дезал санна барт тайна ба.

— Тха ферме саг вац тIаийца социалистически декхараш кхоачаш ца деш, — йоах экономиста Муртиев Бадруде. — Масала, дика болхлой ба ца аьлча ала хIама дац доаркаех Айдамирова Минтех, Ибрагимова Хьавайх, Кагирова Лейлайх, Кагирова Зурайх, иштта кхыбарех. ХIара Iаттагара 8—9 килограмм шура йоаккх доаркаша дийнахьеи буси, хIаьта М. Айдамировас шийн групперча доахангара 38 тонн шура яьккхай бархI бетта. Ферме хIара Iаттагара бетта йоаккха шура юкъера лаьрхIача 250—270 килограммага кхоач.

Ленина цIерагIча колхоза хьайбаш леладераш бIубенна накъаболх Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара.

З. ХИЗРИЕВ, штате воаца корреспондент.

МИШТА КХОАЧАШДУ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

ХIАРАНЕ КХЕТАБУ ШИЙН БЕХКТОКХАМ

Нохч - ГIалгIай республикан Дагестаная юкъера доазув къоастадеш доагIача Аксай яхача хий йисте хозача моттиге улл Гудермесски района «Восточный» яхача комсаш лелаеча совхоза шурий-товарни ферма. Цун бригадир Дудалов Саламуи зоотехник Ханахмедов Лом-Iалии цIеча уголоке корабир сона.

Хьайбаш леладераша беча балхага хьажа долх тхо. Доахан, хIаьта уж латта моттигаш цIенъеш боахкар доаркаш, бежа Iуй. Кхо, дIахо пайда эца йиш йоацаш дола кIалъхьарцар гул а даь транспортера лента тIа дIатIахьокхаш мара кхы хало яц бежа Iуша доахан латт моттигаш цIенъеш хьегар. Цудухьа болх сиха а бу.

Хьалха хьатIадоаладаь хий дацар ферме. Из бахьан долаш дукха халонаш ла езаш хулар доаркаш а бежа Iуй а. Цхьайолча хана хий кулг-кара да дезаш моттигаш вийслора. Из кхоачамбоацар дIададаьккхад хIанз. Ханахмедов Лом-Iале ше оттаяьча проектагIа турбаш а ехка хий хьатIадоаладаьд ферме. Доаркай, бежа Iуй болх дикка аттача баьккхаб цу гIулакхо.

Бож беттара доаркаш кийчлуча, хIаьта цар шоай гIирс лоаттабеча помещенешка а хилар тхо. ЦIенеи достам болаши яр цига. Ведараш, флягаш, кхыбола гIирс дом тIабужаргбоацаш тIа хи киси а дилла латтар.

Хьамча иккаш, Iаьржа халаташ тIадувхаш ба берриге хьайбаш леладераш. ХIаьта бож беттача хана доаркаша кIай халаташ тIадувх. Шоай болх аттача баккхара совхоза кулгалхоша еча йоакхонга хьежжа дика болх бу ферма къахьегамхоша. Из гуш да цIеча уголоке йоахкача графикашка, стендашка хьежача. Уллув хьалтеха ши график йоалл. Царех цаI соахка хIара дийнахьа, бетта йоаккха шура тIаязъеш хиннар я. хIаьта шоллагIъяр — укх шера хIара дийнахьа, бетта йоаккхар. Масала, сентябрь бутт. Цу хана соахка яьккха хинначул 250 килограмм дукхагIа шура яьккхар хIара кхоабача Iаттагара укх шера. Цу гIулакхо йиш хилийтар паччахьалкхенга шура йохкара шера план ийс бетта 103 процент кхоачашъе.

— Мишта карагIдаьннад шоана уж толамаш даха? — аьнна хаьттача;

— Коллективе барт, цхьоагIо хиларахи хIаравар шийн бехктокхам кхетабеш хиларахи, — аьлар Ханахмедов Лом-Iале.— Укх шера шура цIена а хьаьна а хилийтара хаддаьза йоакхою оаха. Из бахьан долаш шурий хьоанал хьалха ца хиннача тайпара лакха я. Иштта, соахка юкъера лаьрхIача 3,6 процент хиннаяле укх шера 3,8—3,9 процент я шурий хьоанал. Цудухьа дIалу, масала, бIаь килограмм шура 113—120 килограмм а лаьрхIе дIаэц тхогара паччахьалкхено.

Боккха теркам тIабохийт ферме хьайбаш дебадаран доахана Iул кердадаьккха тоадаран. План 85 йолаш хIанзле хIара бIаь Iатта тIехьара 88 Iаса хьакъоастадаьд. Къаьна, шура кIезига луча доахана меттел шинараш юкъе а кхувлаш кердадоах оаха доахана Iул хIара шера. 1975, 1976 шера даь 43 шинар да хIанз ферме кхедеш. Царех ткъо тIадоагIача шера Iула юкъехецаргда.

Со ферме хиннача дийнахьа арахецача моргIанарча «Молния» тIа белгалдаьккха дар социалистически яхье хьалха къона доаркаш Мурадова Томан Хатаева Айзани йолга. Алхадеза, яхье хьалхара моттиг яккхарах цу шин доаркаца къовса могаш хIанзарчоа Сандова Лиза мара йоацилга. План 2200 килограмм йолаш хIара кхоабача Iаттагара 3000 килограмм шура яккха дош деннад Томаси Айзанеи, хIаьта Лизас — 2300 килограмм. ЛаьрхIар толамца кхоачашдеш хьа а боагIа уж. Иштта, 10 октябрь тIакхоачаш Томас — 2625, Айзана — 2603, Лизас — 2535 килограмм шура яьккхай хIара кхоабача Iаттагара. Белгалдаккха доагIа хIара кхоабача Iаттагара Мурадовайла дукхагIа шура яьккха районе цхьаь-цаI доярка йоацилга. Цун сурт района Сийлен доска тIа хьалтехад.

Лакхе цIераш яьхача доаркаша санна шоай декхарех дика лоархIабеш къахьег бежа Iуно Мачигов Жансолта, Iаьсий лелалеча Мажиева Ровзантас, кхычар.

— Лакхехьарча Совета моргIан йоацача ворхIагIча сессена хетаяь укх деношка хиннача митинге дега боккха тоам хулаш тIаьйцар тха коллектива къахьегамхоша керда Конституци, — йоах Дудалов Саламус. — Кердача Конституце еррига положенеш тIехь тIайоагIача хана вай мехка халкъа хьал-торо тоаяра тIаерзаяь я. Цу гIулакхо хIара саг декхарийла ву дIахо йодача хана кхы а овсарегIа къахьега. Из кхета а деш митинге тха коллективо дош делар паччахьалкхенга хьайбай продукци йохкара иттлагIча пятилетка план диъ шера кхоачашъе.

ХIанз тIатеIIа Iан кийчо еш ба ферма болхлой. Хьайбаш чулатта цхьа помещени мара йисаяц тоае эзаш. Из а кIир техачеи чухьа дезинфекци йичеи кийча хургья доахан чусоцадара. Хьайбай помещенеш тоаеш лаьрхIа вIашагIъелла бригада я укхаза болх беш. Сихеи тешам болаши ду шоаш хьадер бригадача юкъебоагIачар. Къаьстта дика тоаьйй цар чура нувхаш арайоаха транспортераш. Царех тишъенна шиъ а дIаьккха кердаяраш оттайнр.

Дерригa доакъар ферма коахьа а дена дIаоттадаьд. Из планал совгIа Iалашдаьд укх шера. Аьлахи чахи кепеш яьй.

М. ХАМАТХАНОВ.

ЯХЬЕ ХЬАЛХА ЛАТТ

Дика накъабоагIа Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денна Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза кхоалагIча шурий-товарни ферма къахьегамхой. Иштта, шера социалистически декхар 760 тонн йолаш ийс бетта 770 тонн шура ехкар цар паччахьалкхенга, хIаьта шу чакхдалалехьа кхы а 250 тонн йохка дага а ба. Дийнахьи буси юкъера лаьрхIача 8 килограмм шура йоакх доаркаша.

Цу ферма кулгалдеш ва станични Совета депутат, «Знак Почета» ордена кавалер Дрезов Зайнди. Ферма дикагIа йолча доаркашца цхьана дукха мероприятеш чакхъяьхай цо коллектива дисциплина, барт чIоагIбеш, наьха балхацара безам совбоаккхаш. ХIаьта ферма дикагIйолча доаркаех я къона кхо йоI Астамирова Минат, Акиева Аьсет, Хамзатова Марем.

Геттара самукъадаьнна, гIадбаха бар уж со ферме хиннача дийнахьа. Из тамаш а яцар. СССР Лакхехьарча Совета моргIан йоаца ворхIагIа сесси хьаеллаш Коммунистически парте члений кандидаталла хьанийца хиннаяр уж кхоккхе а. Дог-уйла цIена йолаши балха тIа дика толамаш доахаши юкъебаьхкар уж вай хьамсарча Коммунистически парте мугIараштa.

Царех хIаранех къаьстта дувца безам ба. Астамирова Минат. БархIлагIа шу да из ферме болх беш йола. Сакъердалуш, беган беш хул из мукъа йолча хана. Цхьабакъда, болх беча хана еррига уйла ше хьадечоа тIаяхийте хул. Шера социалистически декхар 2600 килограмм йолаш ийс бетта, дукха хIама ца эшаш, 3758 килограмм шура яьккхай цо хIара кхоабача Iаттагара. Цунах а кхоачамбаь Iе дага яц Минат. Шу чакхдалалехьа хIара кхоабача Iаттагара 5000 килограмм шура яккха дага я из.

Дукха ха яц итт класс чакх а яьккха Хамзатова Марем ферме болх бе ена. Къона доярка болх бе Iомаяра декхар Мината тIаийцар шийна. Лоацача хана карaерзайир балха тIера йолча Марема доярка говзал. ХIанз шийн хьехархочунца яхь лелае а хьоккамашка диллача цул дукха тIехьа ца юсаш къахьега а карагIдоал цун. Укх шера хIара кхоабача Iаттагара 2200 килограмм шура яккха социалистически декхар тIаийцадар цо. ЛаьрхIар ийс бетта дикка тIеххкоачашдаьд. ХIаьта хIанз СССР кердача Конституце дог гIоздаьккхача цо дош деннад шу чакхдалалехьа хIара кхоабача Iаттагара 4000 килограмм шура яьккха.

Акиева Аьсет ферме болх беш йола кхоалагIа шу да. Цу юкъа дикка балха опыт Iоаяьй цо а Цунна тешал ду хьоккамаша. Масала шера социалистически декхарагIа 2200 килограмм яккха езаш хиннача кхаь кварталагIа 2320 килограмм шура яьккхар цо хIара кхоабача Iаттагара. Аьсета дош деннад ер шу хIара кхоабача Iаттагара 3000 килограмм шура йоаккхаш чакхдаккха.

Цу санна болча болхлоша доахача толамаша вIаштIехьдоалийт ферма коллектива социалистически яхье хаддаьза хьалхарча мугIарашка хила. Колхоза карара кара тIела ЦIе байракх цу ферма коллективага йола шоллагIа шу да. Цул совгIа соахка кхыметтала района фермашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яьккхар цар. Хьаьнала къахьегарах республика Сийлен улга тIа яьккхай цу ферма барттайна коллектив.

ХIанз хьайбаш Iангара дахара кийчо еш ба кхоалагIча ферма къахьегамхой.

Г. ГАПОТЧЕНКО.

Керда технологи— производствана юкъе

1977 шера арадаьннача «Сельские зори» яхача журнала октябрьски номера оагIош тIа гIолла.

«Камаьрша ипатовски кха» — ишта аьннад ка болеи кхыйолеи ялата культураш чуэцача керда технологи юкъейихьача Ставропольски края Ипатовски района юрта боахама къахьегамхой опыт ювцаш йолча материалий подборках. Цу подборка дикал сенах латт аьлча, из латт, цу тIа технологе маIан ше ма-дарра дийца ца Iеш, цунах мел пайда боал хьахьоккхаш а хиларах.

«Темпаш — лакха, дикал — эггара тIех» яхача статья тIа КПСС райкома хьалхарча секретара В. Калягина ма-арра ювц кердача технологе организационни структура, къахьегам кердача тайпара вIаштIехьбаккхарах, социалистически яхьах, 77 шера ялаташ чуэцача хьалхе партийни организацешка хинна хиларах. Масала, из статья йийшачоа ховргда, районе ерригаш а 54 уборочно-транспортни комплекс хьаяьлгеи царна юкъе ялаташ чуийца даллалца йолча ханна 54 партийни 24 комсомольски группа вIашагIъелла хиннилгеи. Ялаташ чуэцарашга гIулакх деш вар 421 агитатор, 111 политинформатор, 370 лектори докладчики, 14 агитбригада. Цу Iалаьмате дукхача политически болхлоша ялаташ чуэца доладеннача хьалхарча денношке а денз хьехама болх дIаболабир, ялаташ чуэцараштa юкъе шийн ханнахьа хоам бора нахага хьалхалаттараштa карагIдувларех, вай мехка чурчен арахьарчен гIулакхех, нах оарцагIбоахар Советски паччахьалкхен юбилея — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна хьинаре къахьегара.

Укх шера Ипатовски района ялаташ чуэцача дакъа лоацараштa дерригa а 12 ди мара эшанзар ялат 135,5 эзар гектара тIара хьекха касарагIа Iодиллара, хьалъэцара, ардара, паччахьалкхенга ялат дохкара задани кхоачашъяра. Цунах Iалаьмате боккха пайда баьннаб. Цхьайола цифраш ераш я. 1976 шера, изал долча лаьттара ялаташ чуэцача къаьнача технологегIа болх баьча хана, 455 эзар сага-сахьат ха дIаяхар, хIаьта укх шера — 102 эзар сага-сахьат кIезигагIа яйнай из. Довш дола ялат из чуэцареи цIаозарен ханаш лоацъяра чотах хIара гектара тIара цаIи ахи центнер кIезигденнад. Цунах йиш хиннай дерригa а лаьрхIача 1,8 миллион сома маьха 21 эзар центнер кхы тIа а ялат Iалашде. ЛоархIаме да, кердача технологе ялата дикала а наьха санна влияни яь хилар. Укх шера ипатовцаша паччахьалкхенга дехкад 157 эзар тонн низ болеи маьхеьеи кIа, хIаьта из бахьан долаш паччахьалкхенгара кхы тIа а 2451 эзар сом кхаьчар. ХIаьта дерригa а кходаь ахча 4,6 миллион сом совгIа хилар, нагахьа санна шийн ханнахьа лущени ярахи ах пара ахарахи тIехьагIа хулар теркалдича, кходаь ахча 7 миллион сом совгIа хургдар.

Шун теркам тIаозаргба аьнна хет сона «Итогаша гIадвуг» яхача «Ипатовский» госплемзавода керттерча агронома И. Охрименка, «Низ болаш кIа да» яхача Ипатова цIерагIча колхоза агронома-семеновода Н. Сологуба, «Керда формаш лохаш» яхача «Янушевский» совхоза парткома секретара А. Шепиловай, кхыча статьяша.

Подборкал совгIа, журнала октябрьски номер тIа кепатеха я колхозно-совхозни производства тайп-тайпарча доакъошкарча къахьегамхой хьалхалаттача опыта хьакъехьара дика чулоацам болаш йола дукха кхы тайпа материалаш а.

С. ЧЕРВОНЫЙ, журнала корр.

КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК ДОЛЧА ДИЙНАХЬА

Беркате къахьийгар

ЦIенхаштта къахьега уйла йолаш вар Советски Союза Турпала И. Н. Заболотне цIерагIча республикански типографе «ЦIе субботник» чакхдоаккхача дийнахьа балха араваьлна хIара саг.

Цу дийнахьа бIаь гаргга саг шоай керттерча балха моттигашка къахьегаш хилар. ХIаьта царех цхьаьцаI висанзар шоай нормаш кхоачаш ца еш. Къаьстта овсаре къахьийгар цу дийнахьа 120—150 процент нормаш кхоачашъяьча печатникаша В. И. Гасникова, З. А. Черекина, В. П. Коноваленкос, каьхат тедача машина машиниста В. Г. Кайдалова, А. Л. Негодиова керте латтача книжкашта беттагаргаш хьаеча бригадерча болхлоша, кхыбараша Шоаш цу дийнахьа къахьийга даьккха ахча типографе болхлоша массане а цхьа барт болаш мацар лорабара фонде дIачуделар.

Иштта субботник долча дийнахьа 50 совгIа саг микрорайоне шоашта тIачIоагIъяьча улицашка лостам беш хилар.

ДIадахача шоатта дийнахьа Ерригсоюзни субботнике дакъа лоацаш хиннараща цхьана вай республика хозъеш, тоаеш деча балхашта юкъе бар Грозненски горисполкома болхлой а.

ЦаI санна берригаш ара а баьнна, цар балхаш дир Шолжа йистера шоай сквер а цун бердаш а цIендеш, гаьнашта гонахьара лаьтта оахкаш, Iолийга гIанаш дIадоахаш.

СУРТА ТIА: Грозненски горисполкома коллектив Ерригсоюзни субботнике.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЧIоагIа хьинар айдаь

Город эргаяккха тоаярей из санитарно цIенъярей даькъе дукха тайп-тайпара балхаш чакхдаьхар Ленински района промышленни предприятей, гIишлони транспортнии организацей къахьегамхоша, вузийи техникумайи студенташа, училищайи школайи дешархоша.

Цу дийнахьа нах лелача 400 квадратни метр хургйолча наькъашка асфальт биллаб, 330 метр йIоахала турникет йиллай, улицашка 34 светильник оттаяьй, «Красный молот» заводерча сквере гаьнашта, дизашта хий деттара водопровод чуйиллар. Районерча дуккхача улицашка жагIан никъ биллара гравий хьатIаэзар.

Зизаш дIадогIара лаьтта дуллаш, кхыдола балхаш деш кийчйир салаIа дукха нах вIашагIбетталу моттигаш. Цига а, хIаьта цхьаццайолча улицашка а дIаегIар 5 эзар гаргга гаи кIотарги.

Районе уж балхаш чакхдоахача дакъа лаьцар 51 эзар саго. Къаьстта дика къахьийгар цига «Красный молот» завода, № 5 йолча профессионально-техническа училища, №№ 14, 15 йолча юкъерча школай, «Чеченингушводстрой» управлене автобаза, Малхбузен электросетий, жилищно - коммунальни боахама министерства экспериментально - механически завода, кооперативни техникума коллективаша.

ХIаьта къахьегамхоех керттера дакъа цу дийнахьа шоай балха моттигашка болх беш хилар.

* * *

Дика вIаштIехьбаьнна Ерригсоюзни субботнике арабаьлар швейни производственни объединене болхлой, гIулакхера нах. Объединене дукхагIбола болхлой шоай балха моттигашка къахьегаш хилар. Цу дийнахьа 100 эзар сома маьха тайп-тайпара хIамаш тийгар цар.

КIезига бацар объединене цехий, филиалий коашка, гонахьарча улицашка наькъаш цIендеш, гаьнашта кIира тохаш хиннараш. Цу гIулакха оарцагIбаьхабар аппаратера инженерно - техническии гIулакхерей нах. Цар цхьалхаьхар Х. Нурадиловей А. Шериповей цIерагIа йола улицаш, хIаьта цхьоалагIча филиалерей шоллагIча хIамаш тегача цехери нах Ноя Буачидзе цIерагIа йола улица цIенъяь тоаеш хилар.

Шоаш цу дийнахьа болх беш даьккхача ахчах 3 эзар сом Машара фонде дIачудала даьрхIад коллектив.

Берашта совгIат

Шерра даьржа дешаш да «боккхийчарна санна дика яздаь ца Iеш кхы а дикагIа язде деза берашта» яхараш. Эггара зIаматIболча дешарашта лаьрхIа книжка язделга йоазонхочун, поэта бехктокхаме гIулакх тIадожадеш дехар да. ХIана аьлча, атта дац шаьрача меттаца берий дег чу дужаргдола книжка язде.

Цудухьа массаза а тоам хул берашта лаьрхIа дика книжка арадаьлча. Иштта книжкех хет укх деношка Нохч-ГIалгIай книжни издательствос арахийца Гагиев Гирихана «Хоза Моза» яха книжка. Из цIи йола фаьлг санна цуна юкъеяхай кхы а массехк стихотворени. Царех я «Маьлха ала», «Пионерий гIулакхаш», «Руслан - космонавт» яха а кхыйола а стихотворенеш.

Белгалдаккха доагIа, из книжка хозача сурташца кийчдаьлга. Берашта дика совгIат хургда цунах.

С. ПАРЧИЕВ.

РУМЫНЕРА ХЬАША

13 октябре денз 16 октябрга кхаччалца Нохч - ГIалгIай АССР-е хилар нов. Павел О. К. «Мунка де партид» («Партийни болх») яхача журнала—Румыне Коммунистически парте ЦК органа отдела редактор.

Вежарашха болча социалистически мехка викал «Партийни вахар» яхача журнала отдела редактор нов. Г. П. Калугин улув а волаш тIанийцар КПСС обкоме, хьежар СССР 50 шу дизара цIерагIча химически завода, Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института, «Пищемаш» завода, Шалински района «Предгорный» совхоза партийни организацей организаторски идейно - кхетамен балха опытага.

Румынера венача хьаьша терко тIаэзар экономика, культура, Iилма дегIадоаладеча ленински къамий политика чакхъяккхарах республика даьхача толамаша, Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара къахьегамхой дегаш айденна накъаболхаш хиларо.

ЮБИЛЕЙНА ХЕТАДУ

Ткъаь пхиъ шу да октябрьски цIей тIаккхачале хIара шера Монголе монголо - советски доттагIлен месячник чакхдоаха. ХIанзара ткъаь ялхлагIдар нийсденнад Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара кийчо ярца.

— Октябрь бахьан долаш Халкъа революци котъяьнначул тIехьагIа тха мохк эттар социалистически дегIабара наькъа тIа, дешар-йоазув ца ховш бола нах баьхача тIехьайисача колонех экономически дегIаена, социализма материально - технически база сихъенна хьалъеш йола кортамукъа республика хилар, — аьлар хIанз дIадоладеннача месячникаца дийза къамаьл деш МНРП ЦК отдела заведующе заместитела Ч. Тумэндэлгэра. — ХIанз хIара вильлатIа вола монгол дешаш вя, детIаденад унахцIено лораелга, Iилма, культура, цIаккха ца хиннача лакхаленга кхьачаб мохк. Цудухьа тхоайдар санна деза хеташ дезду оаха Октябра 60 шу дизара цIей.

Монгольски халкъа - революционни парте Централни Комитето тIайийцаб «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара хетаяь монголо-советски доттагIлен месячника кийчо ярахи из чакхъяккхарахи» бола лаьрххIа соцам. Цу доттагIлен цIейна юкъе керттера дола гIулакх хургда советски культура Денош. Монгольски къахьегамхой торо хургья «ЖОК» яхача молдавски пачхаьлкхен халкъа халхарий цIи хеззача ансамблага хьажа, паччахьалкхен рязански эрсий халкъа хорага, советски эстрадни артисташка ладувгIа, Хьожаргба М. Б. Грекова цIерагIча тIема художникий произведеней студе, советски книжни, берий суртий, коммунизм хьалъеча советски наха карагIдаьннараш гойтача фотографей выставкашка. Мехка кинотеатрашка хIанзле хьокхаш да дикагIадола советски кинофильмаш, хул советски а монгольски а культура болхлой творчески вIашагIкхетараш.

Ер шу долалуш Монголе къахьегамхой вахте эттар Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна. Дуккхача промышленни предприятей, госхозий, юртбоахама объединеней балхашка хьежача къаьга гуш да тIайийца доккхий декхараш толамца кхоачашделга, хIаьта планови заданеш ханал хьалха — 7 ноябрь тIаккхоачаш кхоачашъяьргхилар.

Монголо - советски доттагIлен месячник — мащарен социальни дегIадахкарен никъ хьалаьцача шин халкъа доттагIал чIоагIа хилар хьахьокха керда тешал.

А. ЧЕРНЕЦКИЙ,
АПН соб. корр.

Улан-Батор.

ЛАЬРХХIА ЙОАКХО Е ЕЗА ГIУЛАКХ

Дукха ха йисаяц берригача советски наха деза а хьамсара а цIей — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дуза ди тIаххача. Цу деза чa цIейна кийчо еш наьха интернациональни а патриоточески а кхетам чIоагIбара дуккха гIулакхаш чакхдоах МагIалбике.

Цу плана юкъе дар дукха ха йоаццаш мехкдаьттахой городе хьийха хьоашалгIа баьхка Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIема шерашка фашистех МагIалбик лораеш лаьттача 337-ча Лубненски Краснознамени, А. Суворовеи, Б. Хмельницкеи ордений стрелкови дивизе доакъашхой хилар а.

Тахан вайна юкъе дукха бисабац Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветеранаш. Цудухьа чIоагIагIа сий де а лархIа а беза уж. Москвера, Киевера, Мурманскера, Кубанера, Ставрополера, Еревацера, Невинномыскера, Грознера МагIалбикера, кхы дуккхача моттигашкара 30 совгIа 337-ча девизе ветеран вар укхаза вIашагIкхийтта.

Фусамдаьй а хьаьший а дог тохалолийташ дар лирача тIемашка МагIалбике моастагIа юхатохаш шоай са ца кходеш фашисташта духьала лаьтта бIухой 35 шу даьнначул тIехьагIа вIашагIкхетар. ВIаши мархIа бетталуш, барташ доахаш, дIайха моаршалаш телаш, цхьан тIем тIа хилар дагалувцаш, таханара вахар-лелар хетташ бар ветеранаш.

Дуккхабараш вIаши бовза а бовзацар дIа ца бийцача. Из тамаш а яц. Кавказе тIом хиннача шерашка хIаьтта кхийнанийсбенна кагий нах уж хиннабале, тахан кортош кIейденна боккхалгахьа дIалестаб уж. Цхьабараш тIемо юхедита сакхаташ долаш а ба.

Эггара хьалха беза хьаьший тIанийцар КПСС МагIалбика горкоме. Укхаза парте горкома а горисполкома а цIерагIа царга моаршал хьаттар КПСС горкома шоллагIча секретара А.-Х. Х. Барахоева. Цо хьаьшашта дийцар мехкдаьттахой города историех, города а района а боахамах, цун тахханарча керттерча лостамех, районерча къахьегамхоша иттлагIча пятилетка декхараш кхоачащдеш лоаттабеча хьинарерча къовсамах.

— Iоажалах ца кхераш, майра лирача моастагIчоа духьала лаьттаб тха дивизецара бIухой укх МагIалбика довкъашка, дуккхабараша шоай дегIамаш Iо а дехкад, — аьлар хьаьший цIерагIа ше къамаьл деш 337-ча дивизе ветераний совета секретара полковника Е. А. Кащеева. — Iалаьмате боккхача лоархIаме а тхона цIаккха дицлургдоацаш а да вай мехка керда Конституци тIаэцача, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача берригача советски наха къаьстта езача хана тхоаш укхаза вIашагIкхетар. Укх шера 35 шу дуз фашистех Кавказ лораеш лира тIемаш хинна. Дерригача советски халкъа боккха исторически лоархIам болаш да ер шу. Цудухьа оаха къаьстта чIоагIа баркал оал КПСС МагIалбика горкома, горсовета исполкома укх езача хана тхоаш хьоашалгIа хьехара.

ШоллагIча дийнахьа 35 шу хьалха шоаш тIемаш деш хиннача моттигашка хьожаш я Даьхе лораеш байнача турпалай чурташ долча зизаш дохкаш а хилар 337-ча дивизе ветеранаш.

Иштта уж хилар Вознесенскерча, Долакоарча, Дабий-Юртарча, Юкъера Ачалкхерча школашка а буруа деттача балхий управлене а хьоашалгIа баха. Беза хьаьший бь тIанийцар тIема ветеранаш дешархоша а бурувдеттараша а.

Къонабарий патриотически кхетам чIоагIбеш дика чакхдаьлар ветеранаш города кагирхошца вIашагIкхетар а. Ветеранаша дийцар гулбеннараштa цIи хезача дивизе тIема наькъех, Дай-мохк бахьан байнача шоай хьамсарча новкъостех, дуккха халонаш эшаеш Советски Эскаро баьккхача сийлахь-боккхача толамах. ТIема ханара сурташ, газеташ делар бIухоша городерча тIема сийлен музейна лаьрхIа. ХIаьта кагирхоша сувенираш елар ветеранашта.

Бийсаш яха моттигаш, дIахьа баха автобусаш йолаш, кхачан гIулакха сагота хила ца безаш, мел эшар Iалашдаь, беза хьаьший баь дика тIанийцар МагIалбике мехка тайп-тайпарча мIIингашкара баьхка ветеранаш. ХIаьта а цхьа лоархIаме хIама ца тоъаш санна хетар. Цунах нийса аьлар Киевера венача 337-ча дивизе ветерана, Советски Союза Турпала Надточий Иван Ивановича:

— Тхо укхаза даьхкад, тIема новкъосташца вIашагIкхетарал совнагIа, боккъонца бола Кавказа кIантий бовза а...

Ханнахьа уйла яь хинналаре хьаьший из лоIам а кхоачашбе йиш яр. МагIалбике а гонахьарча ютрашка а дукха ба тIема алах чакхбаьнна эрсийн, гIалгIайн, нохчийн къамах бола Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветеранаш. Царна юкъе ба Москва, Ленинград, Сталинград, Мурманск, кхыйола городаш лораеш са дехка лаьттараш, Украина, Белоруссе, Молдаве, кхыйолча республикай областаш, районаш, городаш, юрташ мукъайоахаш, Малхбоален Европера халкъаш фашистий лоала кIалхардоахаш хиннача лирача тIемашка хьинаре дакъа лаьцараш.

Царех цхьаккха а саг вацар 337-ча дивизе ветеранаш вIашагIкхийттача хьийха а царца чакхбоаккхача балха юкъе дакъа лоацаш а. Из доккха кхоачамбоацар дар кхувш йоагIача тIехьенна интернациональни кхетам балара лаьрхIа чакхдоаккхача цу доархIамеча гIулакхаца.

Къонабарий интернациональни кхетам чIоагIбара дуккха беркатегIа хургда МагIалбик а Кавказ а лораеш дуккхача къамех бола мехка тайп-тайпарча мIIингашкара бIухой хиннилга, хIаьта Нохч-ГIалгIайчен, МагIалбика толашагIбола къонгаш Москва, Ленинград, Сталинград, кхыйола моттигаш лораеш Iоажалах ца кхераш лаьтталга, царех дуккхабараша социалистически Даьхе бахьан шоай дегIамаш Iодехкалга даим дег чу латтаргдолаш къонача тIехьенна дIадовзийтача.

ДIахо йолача хана цу деша лаьрххIа йоакхо е еза КПСС МагIалбика горкома, горсовета исполкома, ВЛКСМ горкома, военкомата кулгалхоша.

А. ХАРСИЕВ,
«Сердало» газета собкорр.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДИЧА БАКЪАХЬА-м ДАР...

Диъ шу хьалха Серноводске доккха культура ЦIа хьалдаь даьккхар гIишлошъераша. Юрта юккъе латт из, водашвоагIаш волчоа аттагIа хургдолаш. Ах миллион сом совгIа дIадахар из гIишло хьалъеш. ЧIоагIа эшаш бaь культура кхуврч ба из. ХIана аьлча 12 эзар совгIа саг ва цу юрта вахаш. Ала доагIаш да, чIоагIа гIадбахабар серноводцаш кердача культура ЦIен. Укхаза хьажа йиш яр кердача фильмага, ладувгIа — лекцега, беседага. Лоацца аьлча, юртахошта дика салаIа моттиг яр из.

Да а дар из иштта культура ЦIа чудоагIа Ленина цIерагIча колхоза правлене, района культура отдело боагIа тIахьожам лоатта а беш, культура болхлошта эшачунга хьожа а хьожаш, болх беча хана. Цул тIехьагIа, хана йIоахала из дерригa а дехар, тесса битар культура ЦIен болх. Цудухьа хIанз штата чубоагIаш болча болхлоша шоай ханнахьа хьа-м нийду алапи, хIаьта юхедисача гIулакха уж сагота а бац. ДК наIараш хьа а ца елаш бIарчча кIираш даха йиш йолаш бар уж. Шоай хьаштдар дора. Ала дезаш да укхазара цхьабола болхлой кулга цIена боацаш а хилар, цаховш цу балха тIа нийсбалар. Царех вар хьалхагIа директор хинна Гайтукиев Султан.

Цхьа шу хьалха эшаш мел йола музыкальни инструменташ яр укхаза. Бакъда Гайтукиев директоралла эттачул тIехьагIа царех ахаш яха-яьнна моттиг йоацаш яйна дIаяьлар.

Къамаьл ду оаха кердача директорца Альмурзаева Зарайцей (укхаза цо болх бу цхьа бутт мара бац, цул хьалхагIа районни культура ЦIен директор хиннай из) юрта Совета председателa заместителца Гелагаева Надеждацей.

— Дукха мах бола усилителаш, ударни установкаш, магнитофон, телевизор яр укхаза, — йоах цар, ерригаш а ши эзар совгIа сома маьха хIамаш. — ХIанз уж йолаш яц. Цхьаяраш еха дIаяьннай, вожаш лечкъаяьй.

— МалагIча балхах лаьца дувцаргда дIадахача Iай денз ДК болх беш хинна ца хилча, — яхаш дув Альмурзаевас.

— Помещене ремонт е езаш я: массанахьа гIолла чухьекхаш мух, шийла я.

Директора халахетар кхетаде хала дац.

— Хьажал, йоах цо, — хIанза тоаяь яьннаяц пийшкаш. — Еха дIаяьннай хии отоплене система. Ахаш батареяш хувца езаш я. Бакъда, хIанз укх сахьате деш цхьаккха новкъостал дац. Ховш яц со фу дергда, кастта доккха цIей ма-дий.

Из дерригa, оаха ма-аллара, кхетаде-м хала дац. Мишта нийсденнад-хьогI из морг юрта Совета иттех гIа мара гаьна ца уллача ДК? Из дерригa а бIарга ца гуш баьгIа-м хургбац исполкоме? Дерригa а ховш хиннад юрта Совета председатела Умаров Ахьмада, колхоза председатела Чилаев Шуддина. Бакъда, де дезаш дола хIама-м даьдац царех цхьанне а. ДоагIаш дола жоп дала магаранзар района культура отдела заведующена З. Ф. Февралевана а.

— Бехке да-кх тхо, — яхаш кулгаш дIа-хьа ухнйт цо.

ХIама дацар иштта нйрча сурт цхьаннахьа мара децаре. Бакъда, из ала мегаргдолаш да Сунженски района Серноводскера культура ЦIа меттел, цун гонахьа ядача юрташкара культура кхуврчаш а. Царех да Нестеровкера, Мужечара, иштта кхычахьара культура ЦIенош. Из дерригa а ховш да КПСС райкоме, райисполкоме, бакъда корта а болаш хьадеш хIама дац. Дича бакъахьа-м дар.

М. МАЗИЕВ,
А. САГОВ.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕК»—«УРАЛМАШ»

Футбол езарий цу ловзарца болча безама низ таххар духьа санна дера «Терека» Свердловскера «Уралмаш» тIаэцаш хинна дIадаха кIиранди. Дерригача дийнахьа ца соцаш дийлхача догIои лай чоалпаши хоттийла баьккхар футбольни бай. Цудухьа командашта геттара хала дар шоай говзал гучаяккха а цунца гулбеннараштa лоIам бе а.

Иштта дале а ловзар хьежараштa бIаргаго хIама доацаш чакхдаланзар. ВIашагIкхетара 5-ча минуте белгалваьлар укх тIехьарча матчашка хьинар долаш ловзаш вола О. Хохленко. Шийга бургац хьаккховччаше а, хьаьший вратара Г. Бабайцевна дагадоацачa тайпара, цо нийсса хьожаяь теха бургац наIарашка чуккхийттар. Цхьабакъда, цул тIехьагIа цхьа ткъаьх минут яьлча вай защитникаш гIалат бовларах нийсхо яккха вIаштIехьдаьлар хьаьший. 1:1 йола счет хувца ца луш чакхъяьлар хьалхара тайм.

ХIаьта шоллагIча тайме гуш дар «Уралмаша» футболисташ грозненцел чIоагIагIа кIаьдбеннилга. Цудухьа цар касткаста ловзара бокъонаш телхаеш, кхыдола гIалаташ дувлийташ моттигаш нийслора. Иштта, 51-ча минуте хьаьший защитникех цхьанне шоай штрафной майда чу бургацах кулг кхетарах пенальти хьожайир судахочо. Из чутехар «Терека» капитана А. Синькос. Цул тIехьагIа пхи минут яьлча юха а А. Синькос лохе да говза теха бургац а наIарашка чаккхъяьлар. Иштта счет 3:1 а йолаш шоай турнирни хьалаш чIоагIдара лоархIам болаш йола котало яьккхар «Тереко».

М. САЛМАНОВ.

ХIаьта цу дийнахьа хьалхарча лиге хинна кхыдола вIашагIкхетараш иштта чакхдаьлар:

«Нистру» — «Пахтакор» — 2:2, «Памир» — «Спартак» (Ивано - Франковс) — 1:1, «Металлург» — «Торпедо» — 1:0, «Колхозчи» — «Кривбасс» — 3:0, «Таврия» — «Звезда» — 3:0, СКА — «Рубин» — 5:2, «Спартак» (Орджоникидзе) — «Кузбасс» — 0:0, «Спартак» (Москва)— «Динамо» (Минск) — 3:0, «Динамо» (Ленинград) — «Шинник» — 1:2.

ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА
(18-ча октябрага диллача)

Командаш	Л	К	Н	Э	Б	О
1. «Пахтакор»	35	18	12	5	53—26	48
2. «Спартак» М.	34	19	9	6	74—41	47
3. «Памир»	35	18	7	10	51—32	43
4. «Таврия»	34	18	7	9	50—26	43
5. «Динамо» Мн.	34	17	8	9	41—25	42
6. «Терек»	34	17	6	11	57—41	40
7. «Кузбасс»	34	18	4	12	45—33	40
8. «Шинник»	34	13	12	9	44—37	38
9. «Нистру»	34	10	14	10	38—44	34
10. «Торпедо»	35	13	7	15	38—44	33
11. СКА	34	11	10	13	36—39	32
12. «Динамо» Л.	34	10	11	13	47—48	31
13. «Колхозчи»	35	12	7	16	41—56	31
14. «Спартак» Ор.	34	10	10	14	36—41	30
15. «Металлург»	34	10	10	14	28—40	30
16. «Уралмаш»	34	10	10	14	44—57	30
17. «Спартак» И.-Ф.	34	8	14	12	32—46	30
18. «Кривбасс»	34	9	6	19	39—55	24
19. «Рубин»	34	6	8	20	35—68	20
20. «Звезда»	34	4	10	20	25—56	18

Хьалхара лоа. И. ПЛИЕВА фотоэтюд.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18 ОКТЯБРЬ
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — Тренев. «Любовь Яровая» яха фильм-спектакль. 14.30 — Iилма-популярни фильмай программа. 15.30 — Декабристех дола дувцараш. «Фу хиннад хьова, са Кюхля?» 16.25 — «Бокъонца дола бераш». 17.00 — «Кагирхошта йола музыкальни сайре». Программана юкъе я Бетховена 5-гIа симфони а Прокофьева 7-гIа симфони а. ДIалокх Центральни телевиденен Ерригсоюзни радион симфонически оркестро. Дирижер Шостакович. Беседа дIахьу музыковеда Дозорцевас. 18.00 — Кердадараш. 18.15—«Кагирхошта йола музыкальни сайре» дIахояхьар. 19.05 — «Вай бокъонаш, вай декхараш». 19.20—Токарев. Советски композиторий иллей темах йола фантази. 19.30 — Хоккеях йола Европейски чемпионий кубок. «Спартак» (Москва) — «Брюнес» (Швеци). ЦхьоалагIа, шоллагIа ханаш. «Сокольники» яхача спорта Дворецера трансляци. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Хоккеях йола Европейски чемпионий кубок. «Спартак» (Москва) «Брюнес» (Швеци). КхоалагIа ха. 22.05 — Документальни экран: передача дIахьу поэта Р. Рождественске. Йистеяьлча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.00 — «Кердача фусамашка баха чубахар» яха телевизонни документальни фильм. 18.15—«Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — СССР Конституци Iомаю. 18.45 — Киножурнал. 18.55—Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 19.10 — «Кердача дениа накъадолхаш». Телевизонни документальни фильм. 19.30 — «Атеистически темаш». КПСС Надтеречни райисполкома председатела Юсупова къамаьл (нохчий меттала). 19.40 — «Ах Европе гIаш никъ бар». «Кортамукъален салтий» яха Ленински совгIата лауреата кинорежиссера Юрий Озерова киноэпопея республика экранаш тIа ялар. 20.10 — СССР вошал долча республикай деноп. Эстонски ССР. Кинопрограмма.

19 ОКТЯБРЬ
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Бокъонца дола бераш». 10.05 — Донски казакий иллейи халхарийи Паччахьалкхен ансамбла концерт. 10.50 — «Кинонйкъбархой клуб». 14.30 — «Хьа къахьегам, хьа сийле я». Документальни фильмай программа. 15.15 — Гете. «Фауст». 15.45 — «Iилма тахан». 16.15 — «Алешкина чарахьал» яха берашта дола художественни фильм. 17.15—«Юбилейни вахта толаме чакхъяккха!» Ташкентски областа къахьегамхоша рапорт лу. Передачана юкъе дакъа лоацаш ва Узбекистана Компарте Ташкентски обкома хьалхара секретарь Мусаханов. 18.00 — Кердадараш. 18.15—«Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — СССР Лаккхехьарча Совета депутаташа дувц (гIалгIай меттала). 18.45 — «Вахара сийлахь-доккха книжка». 19.00 — «Бизнеса дунен тIа» яхача циклацара «Мираж». Передача дIахьу политически обозревателa Дунаева. 19.30 — «Хождение по мукам» яхача телевизонни дукхха серийни художественни фильма премьера. 1-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Спортивни программа: Футболах кубокаш яьхарий кубок. «Динамо» (Москва) — «Университат» (Крайова, Румыни) 2-гIа тайм. «Спортлото» тираж. Хоккеях йола СССР чемпионат. «Химик» (Воскресенск) — «Динамо» (Москва). 3-гIа ха. Воскресенскера передача. Йистеяьлча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.00 — «ХьунагIа Iа мишта дера». Телевизонни мультфильм. 18.15 — «Дунен халкъий творчество». 18.45 — «Тешаме». Балюков хьехархой династи. 19.00 — Боккхача наькъа этапаш. «ИйслагIа пятилетка». 19.30 — «ДоттагIал». Киножурнал. 20.00 — «Аргун» яхача альманаха оагIонашта гIолла (нохчий меттала). 20.15 — «Со гIорвала тарга ва». Фильм-концерт.

РАДИО

18 ОКТЯБРЬ

7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Ашараш (гIалгIай меттала). 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш (гIалгIай меттала). 8.45 — «Сийлахь — боккхача Октябра дунен халкъашта юкъера лоархIам». Академика Жукова беседа. 9.15 — Октябра 60 шу дизарга. «Трибуна тIа Асланбек». Очерк (нохчий меттала). 9.30 — «Къона вай заманхо» (гIалгIай меттела). 17.00 — Советски Якути (нохчий меттала). 17.15 — «ГIулакх мишта ду шоана? Вахара эша гIулакхаш деча предприятешка гIолла яь радиорейд (нохчий меттала). 17.30 — Социалистически яхье хьалхалаттараштa дола концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайрийнара Грозный». (горсете гIолла). 18.30 — Ашараш (гIалгIай меттала).

19 ОКТЯБРЬ

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.26 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.32 — Ашараш (нохчий меттала). 8.25 — Хоамаш. 8. 35 — Хьамсарча парте дог уроттаду дош 8.50 — Ашараш (эрсий меттала) 9.15 — СССР Керда Конституци Iомаю (гIалгIай меттала). 9.30 — «Цхьан дезала юкъе». 9.50 — Ашараш. 16.00 — РадиоладувгIархоша тIайиллача программах дола концерт. 16.30 — Экономически знаней болхлой факультет. 16.45 — «Ялат хьувкъаду торо», ВАСХНИЛ-а академика новкъоета Виноградова беседа (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллен Грозней морхаш а йолаш, нагнагахьа лоа а делхаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозие 0—2 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча хана лоа а делхаш дохк а доаллаш, къилбаседа-малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 4—9 градус шелал йолаши, дийнахьа 2—3 градус йIовхал йолаши хила тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ02450. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 7643.